

830(63)

N34104

H. Mohlabe

1-125*

PP. 1-125

Ends page 125 K34/82

830

K34/82
A13/82

Law of betrothal
and gifts: 7 FEB 1949

H. M. Mohlabe,
Bethany Mission,
P.O. Zricherdtstal,
13-12-1948.

8 2/5 = 50 pp typed L 4-10-0

Tema 4.

Dikhethekhetname tša monyalo.

Mabotšō, monna ge a nyala mosadi; a nyala
ka dikgomo fela o nyala le ka dikhethekhetna-
ne. Ge ele mabotšō a tšwa ga tee fe-
la. Ba ntšha ka morago ga mo mosogana
le kgarebe ba kwane, ke gore ke selo sa go tš-
kisa butswadi ba motšepa.

Gona le dilō tše diago le dikgomo tšewe
ba yo phetha melaolawane ya mo banyala.
Gona le tšewe ba ntšhago pele gagore
banyale, ke maduma le melomo ya ba-
twadi. Ka morago ga mowe ke gona
ba ntšhago dikgomo.

Mabotšō, mabotšō ga mogō le melomo le
maduma, ba ntšha ga tee. Le ge mo-
kgonyana a ile a re ge a nyala gwa
šala tše dingwe, motšhang a tšilo fe-
tšisa, o fo ntšha fela dikgomo tšewe
we dišebego kuntle le dikhethekhetna-

8:30

K34/82

2

ne.

Botswana ya Isethwantsho mabotso
 Ke ditela tse tharo, tsa mabotso, tselo
 ya pele, ke mabotso a kgarebe, ya bobedi
 ke mabotso a batwadi, melomo e sepele
 le dikgomo ga dieya gonyala.

s. ditgethetgethane tsa nqwato.

Leina	Kena	Gotifiwaneng	ditseu ke
Goapisa	Ke leseka	Kwanongyabona	kgarebe ^{mosogana}
Mosogana	le fathorong	" "	kgarebe.
Mabotso a ba- twadi ba kya- rebe.	Nku, gobu pudi tsepedi lege elepono. Ka mokgwa o we mosogana a ka kgonago	Ka mosogana Kwano ya bona mosogana le kgarebe.	jo a moyela kgarebe, a e fa papu batla a bagana
Obutsho ke ma- ny gore gona le kgarebe mo- ga gona.	Ke molao wa baroka, mono ga gona.	Ba entsha pele ga gore ba nyale.	Ke ya mmago Mothepa
Tsa goya le dikgomo	Pudi ya maduma	ke mabanyana ge bu kgonyana ba dumedisu Matyolo.	Papago Mothepa

830

K34/82

3

Leina	Keng	golifiwa neng	modi
<p>Melomo ya ba- tswadi, gore bu- kyone go bolubudi- šana le banggo- nyana.</p>	<p>lesome la maše- ke melomo wa mmaga, les- me wa papue ka mohu ke poto.</p>	<p>Pete gagore bu phophiela dikhomo. Ke gona ba tla Phophela</p>	<p>Mmagwe kgurebe pudi le papage pudi.</p>
<p>Dikhomo ke yone monyalo, ba tshenu monya- long.</p>	<p>lesome la dika- mo, ke ona mo- theko wa tsho- tshana le khomo ya tswetši.</p>	<p>Ditšwa ka morago ga mo- dilo tše tša ka godimole di- tšwile.</p>	<p>Ke batwa- di banggo- rebe. Ge butswadi buhwile</p>
<p>Mebala</p>	<p>bu dibotšela ka mebala ya tšona.</p>	<p>Ge bu botšela makgolowa bona.</p>	<p>malome wa bona</p>
<p>Melaō</p>	<p>sethano sa maseleng ke selepe, se sengwe ke thupa le sethano sa mphaka.</p>	<p>Ditšwa ka morago ga mo banyadi ba feditshe be. go nyala.</p>	<p>Ke tša butswadi ba kgure- be.</p>
<p>Difute</p>	<p>Ke pudi</p>	<p>ke ya gotšela</p>	<p>ke morogō wa banggo- nyana.</p>

830

K34/82

4

Leina	Keng	golifiwaneng	modi.
Morogô wa ba kgonyana	Ba gogudi ba ga fela ba - kgonyana gadi, bare ke yina kgogo ya bona e we ba fa- go ke bagamag- olowa bona.	Ke kamorago ga mo monyalo o fedile. Ba phophedi ba ju bukgonu ba pulukana. Ba phasits'e magaba.	Ba kgonya- na le dikga- rebe ts'a bona. Ba jana mo- tshatshatha- no le magabo wa bona.
Thoko ya motšoko.	Ba kgonyana ba fanelu seleng goba sekhuisumane (2/-)	E tšwapele ga gore ba phophêle, gore ba phophedi ya mmagê ba be bakgō- ga.	Ke ya ba - phophedi seleng ke ya mmagê motšepu
Lo ja numa	Seke goba seleng, ya go- re dikgarebe dijê numa. ke seleng e nywe ya go dikula mênô	Ba entšha pele ga gore bajê. Ye e saka ya tšwa a buji, ka morago badi kula mênô	Ke ya bo- matyatlle ga mōgô le yêna motšê. iwa. Ba ha a buyane ge bukgonyana ba tšuyile

830

K34/82

5

Leima	Keng	gotifiwanya	Modi.
Marupô.	Seteny ya gone butyeholo buko- kone marupô a godiã ke butyo- nyana, ga ba swanêla gokokona marupô butyonya	Ke kamoruga gamo butyonya na ba fedi- tê goja. Ba fa butye kolo marupô a ba kokona.	Ke ya metyeholo mmagope payê kga- rebe, ge segona ke a mmage kyarebe.
Bjalwa tja tluema.	Ke bja gobitsã dingomo. Mitgo- nyana ontãha ponto ofa barwadi	Bodiriwa pele gamo- nyalo goba ka moragô ga monyalo.	Ke ya mmage mo- thepa. ke moragô
Kgatalapa.	Ke pudi ya tshudi goba phôkô, empa go swanetšê goba e bu e fayo-tšego.	Ke la ntsha ge mogyanya na a eya boyweng. O isã keyo manwe wa banyadi.	Ke moragô wa butyo- nyane le methepaga môyô le butwadi ba tshatsha- thuma.

K34/82

6

830

keina	Keng	Galifwaneng	Modi.
Lepheko.	Mohonyana o ntšha pudi	Ke Hamorago ga ngata la-ya ga.	Ba e kola. ya o a ie bangonya- na.
Letsoke	Ke pa mo- Kgonyana o tlotšä mosadi wa gagwe le- toke.	Ke ya Hamora- go ga ngata la- pa, Hamorago ga mowe go ne go e tšwa ya lepheko.	Mangolo o a e bo- la ya a ja le bang- nyana. ya lepheko.
Sego sa me- tši	Ke Kgomo goba pudi ge motšona na a nyetšä a feditšä.	Ke Hamora- go ga mo a ntšhitšä pudi ya Letsoke. te lepheko.	Ke ya ba- twadi ba mothepa. mothepe.
Ge tšwetšä	Kgomo le namune. Ge a ntšhi- tšä batla Mofekola mogangwe.	O ile a ne ge unyala a tšhaelwa wa Ke tšwetšä. be.	E tšene monyulo kgare- be.

830

K34/82

7

Leina	Keng	go lifiswa neng	Modi.
Mongomo Kobo ya mmaywe ngwana ke pupūi ya pupūē.	Ke pudiyagotšea mosadi wagage. Kobo ke ponto goba pudī tšea pedi gobanku. le ya pupae pa- tši Henku.	Dilō tšewe ditšwa kamora go ya modilo ya, kamoka ditšwi le. Monna a tšea mosadi wagage.	Pudiyamogō- ko bu ebola- ya, ge baija o beka moa- di wagage. Kobo yamma ge, pupūi ya pupūe.
Go šimu- la, nywetš; legogong.	Ke kgomo go- ba pudī, go ya ka batho mabapi ke go šimula ka kgomo. Kudu ba ntšha pudī Go ntšha pa- pūe kgarebe.	Ka morago ga mo batšwadi ba kgarebe ba laile ngwa- na wa bona. Bjale u tha- kgaga u e ya bogadi.	Ke ya nywa- na wa bona ya go mofele- getsū. O chulu mayō bogadi.
Legogō	m maye o mofu le go- gō, o alla mo- nna wagage.	Ma morago ya mo pupūē u mošimus- tšē.	Ke la nywa- na wa bona.

830

K34/82

8

Leina	Keng	go lifiwa neng	Modi.
Maforong.	Pudi ge ba fitha mafor- ng, Kgaitšedi ya gugwe o moswa- ra ka Kobo o a ēnca. Mokgo- nyana o tšha pudi goba se- thano, o moa pola le Kobo e- la a Kurupe tšego.	Kelebaña le we ba tswere tse la ya goya bogudi. Ngwe- tši Kame- thha o šalla nthago.	Ke ya Kgaitšedi ya gugwe gamō- gō le Kobo.
Go tšhaka.	Dilō tšē bjale ka pudi ya le- tšoku, lephokō, MokgoKo.	Ke moka a sa dintšha Ka gobane mošetšana a nyaka go- re mokyonyu- na a dife ba- tswad.	
Koboleputši.	Dinku tšepedi.	šona	

830

K34/82

9

Leina	Keng	golifisa neng	Madi:
Kobô leputši	o swanetšê go dirišha. Ke molaô wa gare a wêhe Kobo lepatšê we elego dipo- nto tšepedi.	Kamorago gamo a du- tši lemosadi wa gagwe. Kagokwa dipelaôlo tšû bathwadi.	Ke dilô tšû ba- tšwudi ba motšhepa. Mmugo le pupage motšhepa.
Nyanellang miono.	Ke Nyomo.	Kamorago gamo a tšhabišitšê	Ke ya batswadi ba kgure- be.
Go tšhegga le yogô	Nku goba ponto le le- some. Ke molaô gore ba dirê bjale, ba tlhoka go dira bjale ke maroga, o nyile mangolo wa gage.	Bašša legogony pelegu gore ba tšhabê ba Nyone ba tšhabu. Ke tšhupô yugore ba tšhabile.	Ke ya mmugo motšhepa, empa o otla begu monna a gome a tšê. e, ne nne- fupya e. nywanawgê

830

K34/82

10

Leina	Keng	Go lifiwa neng	Miodi
Go phupha matlala	Ke kyomo.	Ka morago ga kyomo ya nya- m magwe kellang mono.	Ke ya mmagwe kywebe.
Nyukellang mono.	lesome joba nku le ge ele fonto le lesome wa gore a O dira ka magwa yo tšibisa owe ka baka la gore o nyetše o feditše bjale moganela le mo- di ka baka la go tšhoka kobo le putši.	ye a roma morumiwa gore a yo tšibisa gore a ba nyukelle gugubo le- mogana. gore a di ya mothe- pa.	Ke tšona tšū rma- gwe mo- tšhepa. ye a hwile ke tšū pa- pagē mo- tšhepa, go- ba kguitše- di ya mothe- pa.
Boyadi.	Pudi le dikyogo	Dikyogo ke morgo wa bona. Pudi le dikyare- ke ya go palakanya bomanya- tšie.	Ke tšū mosoguna ke tšū bo- na. le ba- kwadi bu mosoguna le bona bejan

830

K34/82

//

heina	Keng	yo lifiwa neng	Modi
Dikgoneng	Dikgarebe dia dikgoneng, yo mongwe le yo mongwe a bo- ya a tswela le ngata lagage.	Ba ya pele ga gore ba klogē. Ye ba tšō boya ba ja nama ke moka bupakamu.	Ngwetši o tla šala a yo tšā mollō ka tšōna. moka bupakamu.
Lebotō.	Sethepa bjalwa.	Ke ka morago ga mo ngwetši a boela boya di, a be a tšha- bile lebotō. O tšhaba tšutši le we bo makpatle ba palakantšō.	Sethepa se we ke sa monna wa gagē. O tla se nwa le butswadi bagage.
Go moiša gagušo	Tudi, o iša ke monna wa gagwe, a gu kile pudi.	Ke ka morago ga mo a dutši bogadi Kgwedi goba Kgwedi tšē pedi.	Ke ya batswadi ba mošhepaš bayo e bolaya.

830

K34/82

12

Leina	Keng	Go lifiwa neng	Modi.
Go boela bogadi.	legupa lwa.	ke mo bja - mosadi a bo- ne bagubobja.	ke bja go fa ma- twale
motswana o mongwe.	ke motswana ga gona motswana omongwe.	le a boela bogadi le mo- nna waga.	waga.
	s2. Maloša	a	mosetsana
Leina	Keng	Go lifiwa neng	Modi.
Go apišwa ga mosetsana.	sekhuisumane goba le fakhong le ge e le sethano.	Mathomo ga mo ba kwana, ba sale ba bedi. Leseka	ge eleyo mo- nyana e a moyela ke maga, ke
Leseka mosogana	Leseka o fa ke mosetsana	go šupa gore ba kwana e.	ya mosetsana o dirisa se a senyaka ka yona.
Go nweša	Pudi goba sethano le some la museteng.	ke ge motšona na a ile bogwe- ny. O nyaka gore mosadi wa gaga a molabudise.	ke ya mo- thepa. ge ele pudi a ku e rekhisa tshate.

830

K34/82 13

Leina	Keng	Go lifiwa neng	Modi.
Go apes'a.	Pudi gobunku, lesome le ut ponto.	Ke la mathômô ge mosogana a reketsê mo sudi wa gugê dikobo.	Ke ya mo- thepa, o dina se a senyaka go ka yôna.
Go khuru -	Ke nku le pudi. Goba pudu, go yaka nyetsê, pele go khuru go hora ga mo pêla.	Ke ku mora go ya mo a nyetsê, pele go gore ame ke.	Ke ya mo- thepu, ba- twadi a ba e a magê ke.
Maseka,	Pudi, goba nku. lesome goba ponto.	Ke pek ga gore a methe.	Ke ya mot- hepa.
gugê.			
Thokoya	Pudi goba nku. lesome goba ponto.	Ke ge buyôga di bu boetsû thoko gobakgo nyana. Ba e boetsû ka bjalwa.	Ke ya m mago mo- thepa. Papage mothe pa a magete seto.

<i>Zeina</i>	<i>Keng</i>	<i>Go lifiwa neng</i>	<i>Madi.</i>
<p>Go bataga. na le mosa di. Ke go tlena dila- ony tšū gagē.</p>	<p>pudi goba ntu. kesone goba ponto</p>	<p>Ke la ntlha ge monna a kopana le mo- radi wagagē.</p>	<p>Ke ya mosa- di wa gagē. yēna o tla reka se a se nyakago.</p>
<p><i>Ditšwarō,</i> ntepa ke ya gotibu mava gō le thethō ō tšwarō di tšwarō tšū basadi esey tšū di kgare- be.</p>	<p>E rekiwa ka ponto go ba sila. Thethō e rekiwa ka pudi, kesone. E kaba ka morago ga ngwa- ga.</p>	<p>O tšwarō ge a šetše a le bogadi. ka morago ga sebana sa ge a bikiwe. E kaba ka morago ga ngwa- ga.</p>	<p>Ke tšū mosadi wa yugwe. morago ga ngwa- ga.</p>
<p><i>Kobo</i></p>	<p>Kobo goba ponto</p>	<p>pele gagone a bikiwe a ē bogadi.</p>	<p>Ke ya kgarebe.</p>
<p><i>Mokgonyana</i> nu, ye a išū hwetsāna yore le mosa- di a sekya- lebe.</p>	<p>Pudi, yago mosadi wagagē ga gabo.</p>	<p>Ke la mathōmō ge a robala le mothepa</p>	<p>Ke ya mmago mothepa, ba e bolaiya.</p>

830

K34/82

15

Leina	Keng	Galifiwa Deng	Modi
Bjalwa bja go rapêla bo- saedi bja mo- redi wa bona.	Mogonyana a khabele ba ga makgolowa yagwe selo, kaga- remoredi wa bona o sinyane.	Ke kamora go gamo a mokgonye tsene dita- ong tsä mo- zhepa ba mo- etsä bogadi.	Ke bja mokgonye na, o nwa le butswadi bugagê.
Bjalwa bja go iša mapara a bakgonyana.	Kgomo, goba ntu tše pedi; ponto tše pedi.	Ke kamorago ga mobatgo- nyana ba nyetsê.	Ke bja monyadi yowe ba gomoroma ganyala.
Go nweša ke ba bogadi, Mmatšwêlê wa mosadi, wa monna	lesetša, teke, seke le šeleng pudi, Pudi tše pedi, go ba pudu, mogangwe ba phatlhagamê- la pudu.	Ke genywetš a sa tsüwa gobikiwa dikgetšana disale go- na.	Ke dilo tsä ngwe tsä.
Metšô ya methe- pu ya go thapi- šü le golôša,	teke, seke, sek ny gaba šeleng le seke le maseka	Ke ge bu taoya e sule go ama bu bu tšha pisa.	Ke tsä bama- kgutle

830

K34/82

16

Leina	Keng	golifiwa neng	Modi.
Go ba goba- nya mosogana le mothepa leina le legolo ke go batlhuka nya,	Pudi le masšeleng a mabedi goba le fane- vong la goba nulla moaba	Ke pele gagore ba batagane, o ba tlhathanya Ka yona, a yona a e ya dila ony tsu mosadi	Ke ya ngaka o a wa- la a ya nuyogae guge.

S3. Monyalo wa mothepa.

Leina	Keng	go lifiwa neng	Modi.
Ka moyelō ya ditgomo ke bomatgolo Mphaka le thupa.	Mphaka le thupa kamokaga tsōna ke lesome	Ke kamorago ga mo ba setšē ba nyetšē. Ditgomo tšedi- logo tša jala ge ba nyala, mo thang ba ditšiša go, a ba sa ntšha selo.	Ke tša pa- pagē ma- thepa. le kgomo e kahwa ba swane- tšē go ja go, a ba sa ntšha selo.

Ka lebaka le lengwe mo setšhama a ka gona
gaya ga monna wa gagwe, ka baka la
go tlhoka masetša. le ge batwadi ba
mothepa ba mogafite gore a bikiwe, a

K34/82 17

~~830~~ 830
 Ka seke a bikiwa pele ga gore mosogana a
 morekêle maseka. Batswadi ba ka seke
 ba moyapeletsu gore a sepele ka gobane ke
 molaô gore a rwale maseka a kgone a
 bikiwa.

Ka lebaka le ~~we~~ ta go tloka maseka, ba-
 tswadi le bona ba ka seke ba kgona go
 bolaya pudi ya tsho motlamo. Ka morago ga
 mo a tšo bona maseka, ke gona ba ka
 kgonago ba bolaya pudi.

Ditšha tša gagwe, ge mothepa o bikitwê,
 o disša ga gabo, bjale ka dingogo, le magogô
 le tšê dingwê. M mago mosetšana a
 ka seke a šala a disumisša goba goba
 laya e ngwe ya dingogo. Motlhany a
 bušša ke monna wa gagwe, ke bona ba
 we ba tlilogo dibolaya. Ge a boela bo-
 gadi o tšea tšê dingwê tšê dingwê o di-
 fa mmagwe. Go ba kgaitšedi ya gagwe.

Keina	Keng	Galifwaneng	Madi
Selepe	Pudigoba lesome la maseteng	Ge go a moyetwa dingomo ke mahlolawagagê.	Ke tšupapagê mothepa

830

K34/82 18

'ema ya bobedi (2) tlhoko ya menyalo.

si Malošo, thupa, mphaka selepe le maduma.
Dilo tšena tša go felegetša dingomo ditšwa.
tšaki ka letse. Malošo ke a we a lifina
go pele ka ntle le tišo.

Thupa ke ya gošina gore ba ga matšolo
wa gagwe ba kgone go gapa dingomo ka yō-
na. Bona bakgonyana pele ba swanetše
go gapa dingomo ka noši ba yo fa ba
ga matšolo wa bona. Ka molaō thupa
ke pudi, ka baka la go tlhoka ke maše-
leng a matlhano.

Selepe, ke pudi goba setlhano sa maše-
leng ka baka la go tlhoka mašelenaga ma-
tlhano, molaō ke lesome. Matšolo o ti-
pa diphatšē tša go a gēla dingomo leša-
ka. Ba ntšha ka morago ga mo baphō-
phetsē dingomo.

Tlhoko ya motšoko, ba ntšha pele ga gore
ba phōphēle dingomo. Ke moka ba ga matšolo
wa bona bakgogag, ba šia legatša,
ba fa bakgonyana, le bona ba tla kgō-
ga, ba go ma ba boetsa tlhoko ga ma-
tšolo wa bona.

830

K34/82

19

Molomo wa mmagwe ngwana le papagwe
ngwana ba ntšha pele ga gore ba ntšhe
thoko ya motšoko. He sa go dira gore ba
ga matgolo wa bona ba baboledisē, ge
ba senaso, He moka ba ka seke ba kgona
go ba phōphēla.

Maduma ke pudi goba setlhano sa ma-
seleng, He ya gore ba kgonyana bue go tse
na ka mabanyana ke moka ba dumedišā
ka yōna. Ba tlhoka go dumedišā ka pudi
goba setlhano, ba ka seke ba bu tšeba gore
ke ba kgonyana, ba tla fo gopola gore ke ba-
tho fēla ba phi rimaletsiwe. Ka moswana ge
ba thōma gore ba nyaka go bolabola sewe
ba tletšego sona, ba tla ba botšā gore
se nyaka sa maduma.

Go kula mafōrō, ba kula ka pudi, bjale
kemoka ba tšene ka motšeny. Ka morago
ga mo sewe ba setletšego se fedile,
ba tswalla kgōrō ka pudi

Mphaka, ba kgonyana ba swanetsi go
ntšha ka morago ga mo ba phophetsi
dikgomo. He ge ba satšwa ba gapadi-
kgomo ke molaō wa gore ba ntšhe.

830
 Ke gore ka mphaka, ba ga mangolo wa ga-
 gwe, ge kgomo e ngwe e hwile ba tla-
 kgona go tswia ka ona. Ge ba saka
 ba ntsha mphaka baga mangolo, ge kgo-
 mo e hwile, ba ka seke ba e tswia, bo-
 na bakgonyana ~~ka~~ noši ba swanets'e go
 e tswia, ba rwale ba e nayo gagabo
 ba yo ja. Ba tla goma ba ntsha e ngwe
 ya go thiba selaō sa ela.

Ge dilō tšena dišets'ego dingodilwe ka mo-
 godimu di saka tša tšwa, mangolo wa mo-
 kgonyana le go a mogēla a a mogēle di-
 kgomo, le go dilebella a dilebelle. O tla
 di a mogēla ka mōyogo ga mo dilō tšē
 we ditšwile.

Mphaka, a bare gore motšo o reka mphaka,
 a use, motšo a ntsha tšhelete bo-
 na ba tlaya ba e thekela ka noši.
 Gabu ba esumisa. mōšoma o monywe, a
 yona tuba, kina la mphaka ne mo-
 laō. Mphaka ke setlhano sa maseleng
 goba le fukorong.

Mangolo, ge a sena motlhankana yo
 a ka modišets'ego dikgomo, motlhomony

830

K34/82

21

o dilesetsä ga motgonyana, a ba a mo-
disetsä. Ye Kgomo e ngwe e kahwa, e le
gore ba file matgolo wa bona mphaka,
ba roma motho go tšibisa ba ga matgolo
wa bona gore Kgomo e ngwe e hwile.
Ke moka bona ba tla go tšwia, ba swala
ba tloga nayô.

Ye matgolo wa gugwe a dula Kgole, ba
roma motho wa goya go ba tšibisa
ke moka ba Kgonyana ba šala ba tšwia.
Ba tšhaba gore e ka bōla, ke moka ba
e bea ka ditšhō tša yōna ga ošše,
ba tla fitlha ba swala. Ye eke e
be ba sa ntšha mphaka, ba swane-
tše go e ja, ke moka ba tšibe ka
e ngwe.

5.3. Mogoma (letšepe).

Metlheng ya Kgale e be ba nyala ka
matšepe, Motgonyana o ba fa letšepe,
letšepe le we, o swanetše gore a bêtšê
mphini a thwelle matgolo wa gugwe.
Ka nayo ga mo a mafite letšepe le
we, matgolo wa gugwe, o tla lona
ka lona.

830

K34/82

22

Malôkô, ka morago ga punô ya dilô
 tsêla a limilego ka ôna, o dirêla mo-
 kgonyana malôkô, ke moka a rwala a
 ya a mofa. Ke malôkô a bjale ka
 ditlao, ditlao-marapô le mabeu. Ka
 goriale mo we o leboya motkgonyana wa
 gugwe. Ke dilô ka le thabula, ka mora-
 gô ga punô, o dira bjatwa bja go lebo-
 ya motkgonyana, o rwala magapa a we
 a ka bônago a ka rwala. Motkgonyana
 le yêna o tla le boga bjatwa bja makgo-
 lo wa gugwe ka sene a nago le sôna.
 Mutsutâ a bolelono.

Makgolo wa motkgonyana, ge a bona gore
 ana letšêpe la go tenna, o foya ya mo-
 kgonyana go kgopêla letšêpe, ke moka mo-
 kgonyana a thwêla a fa makgolo wa
 gugwe. Mothepa le ôna ga o sêsu wa
 bikiwa le-tšêpe go reka tsonna wa ga-
 gwe, a ba a motswella. Empa motshang
 ditaba di eme ka motgwa o monywe,
 ba swanetsê gore ba dinyake ya
 makgolo wa bona. Ba tla a ntšha
 ye a sa ka a dira bjatwa bja go leboya

830

K34/82

23

mkgonyana.

Morogô wa bakgonyana, ba fa ke baya Ma-
khulo wa bona, ka morago ga mo ba nyetše.
Ba ba fa pudi gaba lesome la mašetenya, ge
bakgonyana ba saka ba nyala le kapudi, bo-
na ka noši ba tšha tšha ba nyakela
pudi. Ke ya bakgonyana le dikgarebe, e bo-
laya ke bakgonyana. Ba e a rea kamoka
ya re kowa e buhule ba jana motšhašha-
thanô le baya mangolo wa bona. E sola
ke sebaka sa motšeny wa mangolo wa
mosogana.

Go dimu ga legogô la ba-kgonyana, ge ba
ga mangolo wa mosogana a ga fetshe mo-
kgonyana mosadi wa gagwe, ke gore monggo-
nyana o phethile tše we mangolo wa gagô
a dinyakago. Ga gona selo se we monggo-
nyana a šišiago, wa bona mkgonyana
a šia lesome goba ponto. Ke ge a tšha-
bisitše, gona o bea lesome goba ponto go-
dimu ga legogo, ke tšhupô ya gore ba tše-
be gore ba tšugile. Ke moluô wa gore
ba šie selo go dimu ga legogô, ge ba
na fo tšhabe ba seke ba šia selo, ke

830

K34/82

24

molato. Matgolo wa gagwe a ka seke
a lola legogo. Molato o we o swane-
tše go lefa ka motywa o matgolo wa
gagwe a zla nyatago ka gona.

Kyadi, go tihutola bo moloko.

Ge mosadi a ka hwela ke monna, ke
moka a tloga a ya gagabo, ba mogogela
lesusa la gagwe kgafisi le motse wa kgai-
itšedi ya gagwe. Ngwana wa gagwe a
nyaka go tšea matswala wa gagwe. Mo-
tlogolo a iši mabotšō, o iša pōō.

Pōō.

Bjale ka ge go kile gwa tihalošwa maba-
pi le pōō, gore e gapa ke dikgomo tše
tharō, yōna ke a bone. Ba ga malo-
me wa gagwe ba ya motšweša letgosewe
Ba e bolaya, bjale pele gagore ba e bola-
ē, ba nyaka motyonyana gore a ba fē le
rumu, ge a se nalo, ba tšea la bona
ba le tihuba fase, a ntšha pudi goba po-
nto ya gore ba tihube kgomo. Pōō e we
ke yōna polaya moloko, ka gobane kgai-
itšedi ya gagwe, o tlare matgolo, yēna are
mogoyadi, motlogolo ke motyonyana.

830

K34/82

25

Mogogadi a bōna motgonyana wa inama
 Ka baka la tšēelanō ya bōna, ba swa-
 netšē go tšhabana, ka goriale mowe, ba
 ka seke ba dula ba ētēlana ka metlha
 bjale ka pele, ka metlha o ya ka go-
 bitšwa, ge gona le se we ba bolabolago e-
 le gore se molebane gore a be gōna, go-
 ba bjale wa bitšwa, yēna ga nwele
 kyakala, o nwele ka gare ga ngwako. Ba
 motšhabiša gore a kaba a roga baga
 matgolo wa gagē.

Kgadi le yōna e swanetšē go se swa-
 ra, go bjale kage ele ngwana wa kga-
 itšedi ya gagwe ya monna, morwa wa
 gagwe a nyaka go tšea moredi wa rakga-
 di wa gagwe. Leina la rakgadi le
 a bitšwa, e seng kudu, kudu go bitš-
 wa la matgolo, le yēna matgolo wa gagē,
 gore ngwana wa kgaitsēdi yaku le bitš-
 wa ka moano, kudu ke gore motgonyane
 goba ngwanaka.

Ka ditaba tše tša ka godimo, mabapi
 le gore motswala a yo tšea mosudi
 ga rakgadi wa gagwe, ke tšwanetō ka

830

K34/82

26

gobane ke motswala wa gagwe. Mo
Labeng e, mosogana o isa mabotšo,
ke moka ka morago a ntsha polaya
moloko e we e lego pudi goban'ku.

Ga se ga malome wa gagwe, ka goba-
ne, ge a bona, makgolo wa gagwe ore,
rukgadi, ke mothepa o tšego ke ngwana
wa malome wa gagwe.

Go tšhabana ga mokgonyana le makgolo wa
gagwe. Ge ba dutši, makgolo wa mosogana
a lebane le mokgonyana, ka gobane a
ka bona dipale tša makgolo wa gagwe.
Ke ge ba enwa bjadwa a ba siedisa-
ne. Mo tšhabō o we wa bona a tli-
lo fedisa ke ge mosogana a bikile mo-
sadi wa gagwe, ka morago ga mo ba
tlhatleetshe ngwetši pitsa. Ga gona selo
se we ba ka nwešago makgolo ka zōna;
ke gore a nwišwi.

Malaō wa bona ke gore ba swanē-
tše go tlhomphana, go mongwe a se-
ke a roga go mongwe. Mokgonyana
a nyatsa makgolo wa gagwe ke molato,
o lifišwa ke makgolo wa gagwe ka

830

K34/82

27

mokgwa o a ka kgonago. Makgolo le yena
a roga mokgonyana, o swanetše go dira
bjalwa a rapete mokgonyana wa gagwe ka
bjana. E we a se taba e e dirago ke
batho ba ba agišunego fêla, ke molaô wa
batho ka moka.

Tema ya 3: dilô tše dingwe a še monyalo
ge mokgonyana a ntšhikē dilô ka moka
tša le nyalo, a file baga makgolo wa gagwe
ka moka. Bjalē ka ge goile gwa tšhalošwa
ka ditabeng tša matlakala a šetšego a
rometšwe a tlala e kgolo. Ke nywala ka
mabapi le dilô tše we mosogana a rekago
a e fa makgolo wa gagwe. Ka goriale mo
we wa mothabisa, bjalē ka kobo, sesepe
le dilwana tše dingwe.

Dilô tše we ka gobane lerato le sa
gotšē, o fofa makgolo wa gagwe, ka-
nkle le go difa sebaka. Fêla motšhang
lerato le fêla, ditaba diēma ka mokgwa
o monywe, ge makgolo wa gagwe e le mo-
ji wa dilô tša batho, a tšhangga, ke moka
o lobile. Ge makgolo wa gagwe a ka du-
mêla ba swanetše go mofa.

830

K34/82

28

Mosadi, ge a bikilwe a le bogadi, o apê-
la monna wa gagwe, monna le yêna o mo-
rekêla dikobo. Ka morago ga mo mosadi a ttha-
dile monna, monna le ge a ka dibotêla, ba-
nna ba ka seke ba mokwa, ba ka seke
ba dilefa. Go bjale ka ge motgonyana a re-
kêla matgolo wa gagwe, ngwana wa gagwe
a le bogadi, molaô a o dumete gore di-
veriwe. Ke Kgôrô ga e dumete go a ttha-
la dilô tša mokuta o we.

Tenna ya 4 dilô tše dilifiwago ka morago ga
pekô.

Manyatô a ngwatô, ke gore manyatô a gofa
matgolo wa gagwe, ke ana, makatšô, goti-
biša batswadi le dilô tša goya le ditgomo
tše bjale ka maduma, go kula Kgôrô le go-
tswalla, melomo ya batswadi ba methepa,
selepe, kgati le mphuka. Dilô tše we
matlhany mothepa o tthanoyêlago mo-
nna wa gagwe, ba swanetše go dibotšä
nthago. Go bjale ka kobo ya bošego ya
matgolo wa gagwe le patši ya pupuge, mo-
thepa, le tšina ba dilefa tša boela ga
mohladiwa.

830

K34/82

29

Tema ya 5 go nyala ka lebaka ka letee.

Gona le batho ba ba hwetsanago gore ke bo-
ima go nyala ka ditwana tše dinyana, ke go-
re ke dilô tše diswanago le pudiyakga-
ka, pudiya go tlotšê le tsoku le pudiya mo-
kyoko. A nyala ka dikgomo fêla a fetsê
monyalô wa mothepa ka dikgomo. Mabotšô
ke seto se se tšwago pele ga monyalô, ka
goriale a ka seme a kgona go a utumela
go bjale ka wku ya go tsibisâ batwadi
ba mothepa, e tšwa pele ga gore ba-
nyadi ba nyale ka dikgomo.

Motomo wa mmagwe le papagwe mothepa
disepela le dikgomo, le pudiya maduma le
go bula kgôrô le go tsulla. tše ke tšê
go a mogêla dikgomo tšê ba kgonyana,
kguti, mphaka le sepepe. Ga se dilô tše
we mokgonyana a ka phonunago na tšô.
ke nyalô le fedile.

Mokgonyana o šaletšê ke gore a ntšhe,
pudiyakgata lapa, pudiya le tsoku, pudiya
mokyoko, kobo ya bošego ya mmago nywana le
pu tšê ya papago nywana. Dilô tše we ditšwa
ka morago ga monyalô, ke dilô tšewe

830

K34/82

30

motgonyana a ka phōnago go dintšha. Ke
gona go phōna tšona ke gore a kwane le
mosadi wa gagwe a motšhabiše. Empa
dipelo tša butswadi di ka seke tša tha-
ba, ka gobane a buka ba fatla letate
la manyulo a moredi wa bona.

Ka dipelaêlo tšai butswadi, mabapi le
go sefatle letatê la manyulo a moredi
wa bona, moyu wa ba dimu o tla bukwa
nywana wa bona a tihugêlwa ke motgona
na motgona. O swanetšê go moiša
go butswadi gore ba mophase, ka pedi go-
ba kgomo. Ke yina thupa ya gathia
motgonyana. Je o ile wa kgopêla sego
sa metši, ga gona tsela e nqwê e we
o ka phōnago go dintšha ditšê tšewe, o di-
ntšha pele ba kgomo ba gogafêla mosadi
wa gagwe.

Motgonyana yo a napago a nyala ka-
ditšê ka moka a fetša, ke gore o tšwa
ka lapeny. Ba we bu nyatayo ka e tše
ka pedi goba ka thuro ke tšhwanane
ka buka la go tihoka sebo, ba kgopêla
ba ga motgolo wa gagwe gore o nyuke

830

K34/82

31

go bu gotsetšā mollō, bu gana, gōna o le
ka ka matla gore a kwame le mosadi wa
gagwe gore bu tšhabē.

Mabotšō; bjale ka ge go tshabēšitšwe gore
ke seto se se tšwago pele, ka morago ya
go tšibiša butswadi. Dilō tšē pedi tšē ga
dintšhetšwe kgomo. Dilō tšewe mōkgonya-
na a ka digobago ka kgomo, ke dilō tšā
go a moyēla ditkgomo tšewe elego, kyati,
mphaka ke setepe le gabula difata, ge ele
madumu le dipudi tšē pedi tšā melomo
ya butswadi ba mothepa, a digobe ke kgo-
mo, ka gobane yo mongwe le yo mongwe o
na le melomo wa gagwe.

Mabotšō ge a ile a tšwa kamoka ga
ōna, ka moka ga ōna, a swara ke mo-
nna ge batho ba go phōphēla ba sa kyo-
bukune. Bona beng ba tla šala ba a
royana, gobjale ka a kgarebe, fēla ba
tla šala ba mōfa. Bjale ka dilō
tšā go bula melomo, se sengwe ke sa
mmagwe nywana, se sengwe sa pupu-
gwe nywana. Se we yo mongwe le yo mo-
ngwe o laola ka mōkgwa o a ka kgonago, le

830

K34/82

32

Kobo ya bošego ke ya mmago mothepa le patšiši
e we stego ya papagê ngwana.

Mabotšō a mošetšana, a ka motgwau
o, ke a mo ba puthōma go kwana le
mošetšana, mowe mosogana a mofugo le-
fakorony gaba ~~sethano~~. A mangwe ke
a godira gore mošetšana a molabudiše
ke lesome goba ponto, le go khurupulla
mothepa kobo ke ponto goba ponto le le-
some, ke moka go fedile go šetše ge a
ntšha nku ya mo a tšena malaony a
mothepa.

Dilō tšā go iša dikgomo bogudi bja
ngwanana, motgonyana ge a bōna gore
ana ditopelane tšā go fetōa mešerō ya
ga matgolo wa gagwe, o no ntšha kgo-
mo a goba dilō tšē we ka moka, empa
tuba e we a se moluō, o dišega
fêla ge mosogana a tšea ga malame
wa gagwe. Ka gobane o ntšha pōō,
e gubile fêla mabotšō le go tšibišu
butswadi ba mothepa. Selo se sengwe
le se sengwe se tšwa ka tšela ya
šōna.

830

K34/82

33

Tema ya 6: Mabotšō a mosadi wa bukeng sa
ya mongwe.

Molao wa sesotho a o dumele gore, monna a ka tšea bana ba mosadi ka otee ke gore mogolo le moratho. Wa bona a boela a tšea mosadi, wa pele o tla ba a huile, ka goriale mowe mosadi yo we o ya bubula-ntlo. Mosadi goba monna o tšea mosadi yo mongwe gore a tle a be ngwetši wa gagwe, o swanetšego gore a ntšhe ditō ku moka tše we bantšhago go ba tšea basadi bu bungwe.

Ye motšo a ka fo tšea mosadi a fo dula nae, ka ntše le go ntšha selo, ke gore mosadi yo we, o tla huetsana eke gore o be a tšere ke yo mongwe, bjale monna wa gagwe a hwa, ke motšholōyudi, a kwana le monna yo mongwe, ka kwano e we ya bona a tloga a ya a dula le monna yo we gagabo. Ya gona selo se we a swanetšego go sentšha. Monna wa mohuta o we a se motšgonyana. Ka gobane mosadi ye a tšea mosadi, o ntšha mabotšō.

830

K34/82

34

Letolô, ke gore ke ge motho a bolaya ke
 tlala, bjale a bona gore o šitšegêlwa ke
 bana a fitlha ga monna wa lesaka a
 kgopêla kgomo ka go kwatamisa letotô, a
 mofa kgomo. Ke mowe go senago le ma-
 bato, a ka fo tšena ka go fetiša mo-
 sadi wa gagwe ka go monyala. Jêla pek
 mošanyana o swanetšê go ntšha nku ke
 ya go tšhōtla gore letolô le lekhile.
 Ge bakaya ba e a mogêla, ke moka o na
 lennete, a ka ya a nyala.

Mmula-ntlô wa nyalwa, selo se we
 se saego ke mabato. Mosadi yo a sa
 nyadiwigo, ke ge monna a kare a loš-
 tšê, kgarebe ke moka kgarebe ya hwa
 pele ga gore a bitšwe, gona yola mo-
 ratho o swanetšê go dula ke gathong la
 yola mogolo wa gagwe. Ge eka o be
 a sa mofetšê gonyala, o swanetšê
 go fetiša, bu kgone ba mogafêla mo-
 sadi wa gagwe.

Molaô wa gore monna a fo tšea ba-
 na ba mosadi ke wa bathoka. Empa
 basotho, ba na le seema se seego, moga-

830

K34/82

35

ba wa tšefa re ēpa le ka mudi, seena
se we a ba se šumišiši bjale ka bathoka.
Ba se šumišiša ka mokgwa o, leloko la
fo tšea basadi ba leloko ka le tee, ba fo
šapana ka malapa.

Mosadi yo we wa sekula-ntlo, mo-
sogana o moapša dikobo, bjale ka
methopa e mēngwe. O swanetšē go
monwešiša bjale ka ge ba nwešiša ba
bungwe le go mokhurupulla kobo thō-
gong. Mekgwa mekgwana kamoka
wa e diru, le ge a ile a diru
ka mogolo wa gagwe.

Le ge monyalō wa gagwe o le ka
fase, ka bakka la gore a ka seke
a nyadiwa ka matla go swana le
tša mogolo wa gagwe. Molaō mosadi
ke lesome la dikgomo, bjale yēna
ke dikgomo tšē dikho ditshetelago
goba le ge e le tšē thano. Mozha-
ng a nyalago, o ntšha ditō tšē we
ba-nyadi kamoka ba ntšhago tšōna,
maduma, melomo ya batšwadi; go
bula kgōrō le go tšwalle ga moyō

830

K34/82

36

le kobo ya bošego, ge nke ka yola wa
 pele a saka a ntšha. Ge nke mela-
 walawana e we a ile a e ntšha
 ka moka gona a ka seke a ntšha. A
 ka ntšha ge a ile a beka mosadi wa
 pele ke moka a ya a dula le yêna
 le baka le letetele, gona o swanetšê go
 ntšha melawalawana ka moka.

Go gotšetšä ba ga makgolo mollô, ke
 gore moogana o tihoka sa gofa butwa-
 di ba mothepu ditšwanêlô, ke gore go
 nyala o tihacletšwe kudu. Bjale o kgo-
 pêla ba ga makgolo wa gagwe gore ba
 mouwê, ba modumêla.

Go laka, ke moka monna o dula ga
 makgolo wa gagwe le mosadi wa gagê,
 ke ka moagô ga mo ba mophôphetšê
 a ntšhitšê bonnyane, o swalla ba
 ga makgolo wa gagwe ditšgone. Mošô-
 mô o mongwe le o mongwe o swane-
 tšê go šomêla ba ga makgolo wa gagê,
 go bjale ka go morona ba swanetšê go
 morona. O swanetšê go epea ka
 fase go bona.

830

K34/82 37

Ngwako, ba ka mofa modirō wa go
 aga ngwako, o swanetše go aga, ka go-
 riule mome, ke gona a nyala, ka gobu-
 ne ge ele mubapi le ngwako, ge a o fe-
 ditše ba swanetše go fakhela monyang
 ka gore ke kgomo. le motlha mosadi a
 tlhula, ba ga magolo wa gagwe ba
 ntšha kgomo.

Molaō wa ngwako, ka metlha mago-
 nyana o aga a sešu a tšea mosadi
 wa gagwe. le ge motlha a ile a nyala
 a fetsa, molaō ore motlha a fete, ge
 ba ga magolo wa gago, ba nyaka gore
 o agē ngwako o swanetše gore o agē.
 Mome ke thutō ya magolo wa gago, le
 bona ba tla bona gore ka nnete rena le
 nqwana.

Go beka, le ge magonyana a ile a nyala
 mosadi wa gagwe a ntšha ditō ka moka
 ba ga magolo wa gagwe ba bona gore
 o nyetše, ba mofa mosadi wa gagwe.
 le ba bona gore a bana ngwako ba
 ka fo kyopela magonyana gore a tle
 a ba agēle ngwako, a tla a ba agēla.

830

K34/82

38

Ye a ile a gana molato a o gona, ba na ka nōi ba tla aya. Molatō a o bjale mokgonyana o swanetsē go thusa baga mangolo wa gagwe, le bona ba tla mothusa, ka gobane a ka dira molato a sena sa bobedi, a ya ga mangolo wa gagwe go kgopela sa go lefa molato, ba mofa a ya a lefa molato. Ye ele gore ona le mereba ba tla šitwa gore ba mothuse le bona.

Ka mokgwa o we mokgonyana a thusa go ba ga mangolo wa gagwe, melatwana e menywe, ba motswarêla, molato o bjale ka wa kobo ya mmago mothepe le patši, ba mofa mosadi wa gagwe a beka, le kgomo ya tšwetši. Bjale ka ge ba sa khulane, yēna o tla fore motlhany a dibonaga a tla a fa ba ga mangolo wa gagwe.

Tema ya 7. mofiri le maseka.

Maseka, ke selo se segolo sa mosekuna, pele ga gore monna wa gagwe a motatele ōna, mosadi a ka seke a dumela go ya bogadi. O motatele ma-

830

K34/82

39

seka, ke moka a mofa a rwala le oteng
 le lengwe le le lengwe, a kgone a dumela
 go ya bogadi. Ga gona ka tsela e nwe
 e we mosogana a ka e dirago, ke molaō
 wa mosadi wa gagwe, gore monna o tšere
 mosadi wa gagwe ka molaō o tla mōna a
 tšwele museka esgile nywetši. Wa bona a
 sa rwana, o mo tšhabišitšē, empa le ga
 go le bjale o swanetšē go fitlha a mo-
 nyakelle ōna, ka gobane a tšhoka go mo-
 ekela ba gwera ba gagwe ba tla mošega le
 yēna ka noši a ka seke a kwana le monna
 wa gagwe ka molaō, ka baka la ōna mase-
 ka.

Mefiri le musekana, tšena dirwadiwa
 matsogong. Mefiri e a lla ge mosadi a
 šuma mošon-o. Ke ditšō tšā go swanetsa
 mosadi matsōgō, empa ka baka la tšōna
 mošetsana a ka seke a gana go bikiwa.

Mathumša.

Go tšikiwa gore ge busetsana e le mathu-
 maša ba rwala ditšhōkwa matong a bona
 le matsogong. M-otšhang a tšingō go bo-
 lla, monna wa gagwe o tšhabēla mosadi

830

K34/82 40

wa gagwe pudi, a motlhabisa dipêba, ke
moka ke kgarebe a sa swala ditlhokwa le
go dia le forô. O kama mokamô, matong
a swale selo, matagong o swala mata-
nyetsa, difakeng o swala dikgotomotho, ke
ge mosetsana a sešua a lošiwana. le pudi
ya go tlhabisa dipêba o tlhabela ke ba-
twadi ba gagwe, ge ba se nayo ba motlha-
bela kgogo.

Ye a lošitšwe, monna wa gagwe o mo-
rweša maseka matagong, ga mōgō le ma-
otong. Ke gore o morweša ka selo bjale
ka pudi goba lesome. Ke gore a se sa ba-
twadi ke sa mothepa. O tla reka se
we a se nyakago ka sōna yōna. A sa
tšwara mabole a go tihoka go folotwa
ka kgotlho, la gagwe ba lefolela ka kgotlho,
le ntepa ya go mogona ka godimu ga
dikhumu. O ilo tse we ka moka ge e le
la tla a thōma yo mofu tōna, o mo-
fu le selo sa gore a pare ka sōna.
Tšhupō.

Ke tšhupō ya gore mosetsana o bolotšē
ka go kama mokamô, le go tšwara ntepa

830

K34/82

41

le lebole la kgotlho. Nywana motšhiwa
o tla mōna ka go rwala maseka matsogo-
ng a gagwe.

Go gana go rwala maseka, mosetsana o gona
go rwala maseka ka baka la gore monna
wa gagwe a moja sa gore a rwale ka
sōna. Ya a gane gore mosogana a boele
naō gae, ba a mogela ke moka ba fo a
bea ka ngwakong. Ba botšha motšhiwana
gore a tle le se we mosadi wa gagwe a
swanets'ego go rwala ka sōna. Ye a se
šū a tšise mosetsana a ka se ke a rwo
la.

Ye motšhiwana a ka tšea lebaka le lete-
lele, batswadi ba mosetsana ba ka kgona
ba romela sebaka sa yona ga motšhiwana,
go metsibisa gore mosadi wa gagwe o
gona go apara maseka, ka baka la gore a
yona sa go apara, o motšhe gore go ka-
one gore a tle a tšee o tla fa kgutšedi
ya gagwe o tla rwala.

Monna o swanets'ego go leka ka maathla go-
se a hwetsane se we mosadi wa gagwe
a swanets'ego go apara ka sōna. E le go

830

K34/82

42

Molaō, o swanetšhē gore ge a iša, a mofe se-
lo sa go a para motlhung o we a išugo.

Mmatlaile.

Mmatlaile ke tsela e ngwe ya gore ba hwe-
tsāne maseka, kudu methepa e we e sešū-
go ya lošišwa. ~~A~~ ~~šišwa~~ leseka ka lefete
ke yo mongwe, ke moka o le otlhêla le-
ntši a le go kella molaleng, ke morêō, ge
yo mongwe a ka leswarella, ke moka wa
motsā, ore mmamantlaile waka, o ntšha
leseka wa lefa. Ge e le mosogana otlaba
a kōlota leseka ga yo mongwe ke moka a
lefe. Mōtho mang le mang yo we a swarêla-
go, o a lifišwa, kantsle le mašoboro, byale
byale go fitlhêla a dira a mantši. Ge e le a
mantši ke moka wa swala.

Motlhung, a lošišwa monna wa gagwe a mo-
rekêla maseka, a la a go a hlobakanya ka
mmantlaile, o a rala o fa moratho wa
gagwe, ge a se naē o a fa mogadibō
wa gagwe goba mmagē.

Kêlo, mokgonyana o roma sebaka sa
gagwe gore, nkeleng ga makgolo bure mo-
sadi waka a mphe kêlo ya gagwe ya

830

K34/82

43

eseka la mato le ya matsogō, ke moka ba
 fe sebaka, sebaka sofa mongonyana.
 Mongonyana o tšea dikêlō tša mosadi wa
 gagwe, o fa mosila wa go tata ma-
 seka, o ēla ka dikêlō tša mothepa.
 Ke moka motatšwa maseka wa tata,
 ge a feditšē o tsibiša monna gore a
 fedile ke moka o a tšea.

Sebaka, bjale mongonyana o fa sebaka
 maseka o iša bogweny, o mofa le selo
 sa gore mosadi wa gagwe a swale
 ka sona. ke sona sebaka ge sefitlha
 se fa sebaka sa motšeng, yaba sōna
 se fago batšwadi ba mothepa, bjale bo-
 na ba fa mmedi wa bona. ge a sukka
 a romela sebaka le selo sa go swala
 ka sōna ba abea.

Monna yo Kokobetšā setane, o be a tšea
 mosadi ga Nganya keina la gagwe ba-
 re ke Mašale, bjale monna a lojela
 mosadi wa gagwe maseka ka tšhalite
 ya go fa ke papagē, papagē a ba a
 ntšha e nyuse ya go lefa mosila, ke moka
 are go morwa wa gagwe, wena o swam-

830

K34/82

44

tšè go utšha sa gorweša mosadi waga-
go.

Mosogana, o be a tšhoka le seto, empa
makgaweng a e ya, bjale molaš wagagē
a bušū ke bjatwa, a fetsū tšhetete ka
bjōna, a sa tšhele le pupagwe le kgēswa.
Sebaka sa iša maseka, sa fitlha sa re
ba itšè le setlhè phate, ba gana bare ga
yona sekoloto mowe tabeng ya mohuta
o we. Ba tšea maseka ba a bea, a se-
ke a swala.

Batšwadi ba mothepa ba gupitile moredi
wa bona, gore monna a mmeke. Moe-
tsana a gana ka baka la go tšhoka
sa gorwala maseka. Ke tsātšī le lengwe
mosogana a bitšū makgatle wa gagwe,
ba ya bogweng.

Morēšō wa mokgonyana le makgatle
wa gagwe, ge ba šetšē ba fitlhitse ka
bogweng. Ba ile ba tšea gore ba swa-
netšē yo tšhabišū mothepa, ba bolubola
le yēna a gana, ba morwala ka swete,
a khaba mokgōšī, batšwadi ba mothepa
ba fo homola, le yēna a ba a homola

830

K34/82 45

ba ya ba fitlha nae, mowe ba ya mmoya go gona.

Masogana a rwele mothepa ba nwele bjilwa, ke moka bošego ba kata ke boroko, mošetana a tloga a tloga a boela gagabo. Ge ba phufoga ba hwetsana gore ga gona. ~~Mošetana~~ o ile a ba botša gore le ge le nthwele, ge ke ya kantle le ku seke luya lena, ke tla foya ka tloga. Go kyona nna e sege le mpha sa gorwala masaka, gona le tla fobona, ke sepela na noši. O ile a ba amofa mothepa wa kyona o lokologa goya bogadi.

Mmago mothepa, o swanetše galaya ngwana wa gagwe, gore o seke wa dumela le ge o ka kwe ba goyefu gore o sepele ke monna wa gago. Ba gona ba gago ba ka go seya, o boléle gore ke nyaka gore anthe-kéle masaka pele.

Dingogo, a se dili tše ditšeng monyalong kubaka la gore ke morogó, mošanyana ge a ile bogweng, kyarebe e boléle monna wa gagwe. ke yona kyarebe ge e ile

830

K34/82 46

bogadi go bōna monna wa gagwe, o molaēla kgogo. Kgogo ke morōgō ka gobane lege ba bolaya a ba dule thopa. Ke goriale mo we le ge mosetsane a ka tlhala, ba ka seke ba rērana tšōna. E mpa modirō ōna e naō, ka gobane ba ōba ka yōna le go nweša ngwetši ba monweša ka yōna, ka goriale le ena le mohola o mogolo, e fēla e nyan-tšwa fēla ka baka la gore ke nonyana. Moene ge a tšile ka gae, ba motlhalēla ka kgogo, bjale o ka seke wa goma wa rēra moeny wa re keile ka go bolaelela kgogo yaka le nna ke tšile mpolaēle, a nayō o be a ka gobolaēla. Ke molaō wa gobolaēlana dikgogo, go šupa gore ba tlhompšana.

Go rweša mothepa maseka ke lesome goba setlhano. Ge mosogana e ntšha ponto goba lesome le setlhano, ke gore mosogana wa hora, o tšwa ka lapeng.

Batswadi ba mothepa ba fo a mogēla dilō tšwa motho ka ntle le gokwana le mothepa, ba gopota bjale ka kgale ka

830

K34/82

47

gobane kgale, batwadi e be ba fo ja ditō
tša motho, ba e ja ka leina la ngwana
wa bona. Ke moka ba motšā gore a ē
ya motho yola ba goba ba e ja ditō tša
gagwe ke moka a dumēla. Matsātsing a
bolehono go bothata.

Batwadi ba ka a moyēla ditō tša mo-
tho, ka ntle le moredi wa bona, ke mo-
ka ba tšela pele le go dija. Moredi wa
bona a sa se selo, ka tšaba e we. Mafe-
llō batwadi ba mosetšana ba tla mo-
tšā gore wa bona ngwana re ja thoto
ya mokete ka leina la gagwe, o tlaya
o apea gōna.

Mothepe ge o sa rate go ba fetola, o
fo homola. Lebaka le a fitlha, mokgo-
nyana o tlaya bogweng, ke moka mo-
setšana, a tšaba e ya a rōbala mowe
a go ratago, ka moswana le gotla a seke
a tla. Mokgonyana o tšaba a bōna
ka nozi gore ke muswabi, go fo dula mo-
tšeny wa batho, a sa bone mosadi
wa gagwe. Ke moka o diō tloga ka
go tšaba.

830
 Ge mosogana goba monna a fitlha
 yae, o thoma go ba botsa gore ke ile
 ko bona mosadi, bjale mosadi o ntshabile
 ke fiyo robala le makgatle waka le
 bo makgatle ba gugwe ba basetšana.
 He bona ba bitsitse ke makgolo. Ba
 tla motsa gore a gorate.

tsela engwe, ke ya gore mosogana
 a reka dikobo tsa mosadi wa gugwe,
 ke moka mosadi a gana go apara
 dikobo. ke ge a mofite sa go apara,
 a fo gana go apara. Batswadi ba
 leka ku maatla go mogapeletsä, a
 fo gana.

Batswadi ba moetsana ba swanetse
 go fa mosogana dilö tsa gugwe a
 motse gore, re paletsä ke nywana
 re likile ku maatla gore a dumêle
 wa gana. tsukudu e tshabile ka gathe
 monna wa ga mokete, rena ebe re
 go nyuka bjale re sitile ke nywana
 wa rena.

Batswadi ba bangwe, ge ba ile ba ja
 dilö tsa motho yo mongwe, ke moka, mo-

830

K34/82 49

Kgonyana a romela motho, gore e ya mo
 kowa ga bo matlogo, mosudi waka a lefe
 kelo ya gagwe ya lesena. Sebaka sa
 ya, mosudi a ya a gana, batswadi bu
 mogapeletsa, a fetola mmagê kgore
 le lena le ka fo mofo e no kelo ge
 le a nyaka, ~~mo~~ a ke a nyake. Bu mo-
 tia, bu mogapeletsa, a bu a dira ka
 mokwa o we batswadi bu ratago ka
 gona.

Mosetsana a dumela ka pelo ya gagwe,
 o dumela fela ka gokwa go baba. Moso-
 yana o tla tala maseka, ke moka
 a romela, gumogô le sagorwala maseka
 ge a fitlile a gana go a swala, bu
 mogapeletsa a fo gana. Bu dira bja-
 le ka pele bu motia, a bu a swala.
 Mafelo o tla kwana le yo a monya-
 kago ke moka a tshaba nae. Mowe
 o bu supetsa gore mowe bu mamp-
 go a gorate.

Bjale ka ge bu tshaba mota, wa
 sekgoa wa gore motho a gapeletsa
 o tala ka pelo ya gagwe, bu mota.

830

K34/82

50

Ke moka menna yo we moawa a ntšha
dilo tša yola wa kgale a mofa, melato
wa fêla.

Boyolo-golo, e be batswadi ba mothepe
ba foja zhotš ya morwa mokete, ke
moka moetsana ~~ya~~ kowa a tshulifi-
le ba no mošupa gore menna wa ga
go ke yola le mošoyana le yêna. E be
ba sena boyunêlô, e be ba fo dumêla.

O we ke molaš wa bagolo-golo, ka go-
bane, motshunkana a ganu, batswadi ba
gagwe, e be ba mošêle gore re tla go
bôna gore ditšomo tša go tšea mošadi
o tla dibôna ka e.

Ge eke mabapi le moetsana, yêna a
re bôna gagabô ke tshabeng, ka go ba-
ne, batswadi ba gagwe ba tla motšia
bjale ka ge e ke ba tla bolaya, go
fitlhêla mowe a tla bago, a dumêla
go mofa kêlô.

Go tšhaba, ge a ka leka a tšhaba
le motho yo mongwe, e seng mowe
batswadi ba ratago, ba tlaya ba
tšwa ba mogôga bjale ka mšiga,

830

K34/82

51

ba bile ba motia. O tla ba a ya mawe
batswadi ba ratago gore a e, metlheng
ya bolebono moetsana a gana o ganne
ba ka seke ba mongona.

Ye moetsana wa go e thatela monna
wa gagwe a ya a mawenya, byang le
byang, batswadi ba gagwe ba tla fela
ba motia gore ke a rata e a ja, sepela
o seke wa lla. Batswadi ba mosadi ba
ka noba ba lifisa mongonyana fela ka ba-
ka la lesoko.

Mogaga Mubukane, o be ana le bagolo ba
gagwe bjale yena ele le kgothwane. Ba
golo ba gagwe ba seke ba ya ba tsa
mosadi ga malome wa bona ga Raganya.
Mogaga ke moka a ya a tsa mosadi ga
malome wa gagwe, ka kusunô ya ba-
tswadi.

Leina la mothepa ke Mokopane ngwana
Raganya. Mogaga e ka ye motho a mo-
lebelele a bjasa ya botse, o bonagala a
na le letlaba. Ba ile ba isa paô, bjale
a seke a tseba gore ba tliša mang. Ba
ba baya gonyala, ka lona baka la kwa-

830

K34/82

52

nô ya batswadi.
 lebaka la fitlha gore mosogana a yo bônâ
 na lapa la magoto wa gagwe. Mosetšana
 a le bella mosogane, a bônâ ga botse
 gore ke setlaçla, ebile o bifile. Batswa-
 di ba gagwe ba motšâ gore ke yêna
 monna wa gago mosetšana a gana
 are, a ke monyane. Batswadi ga mōgō
 le dikgetholwana tša leloko la ga Ra-
 ganya, ba kgothetša ngwana wa bona
 a ba a bany ba kwa a ya go apea
 ga mabakane.
 Motho ga befe, o befa a hwile le
 diatla, ke gore motho o lewa diatla.
 le ge ele yo motse, empa ele sebedu
 bo botse bja gagwe ga bo bônale, ka
 yobane ka lapeng la gagwe batho ba
 ka seke ba a rogêla. Goba go a
 rogêla lapeng, ke go kwa masata.
 Ge ele mosadi yo mohubedu, o tla
 kwa bare, lego lehubedu a le tihoke
 seboho. Ge ele wa sebopego sa ba-
 sotho, o tla kwa bare, ngwana wa
 motho yo, o be ale botse bjale o tsi-

830

K34/82

53

ntšē botse bja gagwe, ka baka la bobodu. f

Magaga, bjale ka ge ebe ele monna wa sekobō, Mokopane a mogana ka bakala bokobō bja gagwe. Monna yowe lege a be a bifile, empa o be a tšoma kudu. Mala setemō se thomêgago, monna o be a saji tšā goja gae, o be a ija mašemong. go fitlhêla a fetšago tšema, ke mōka a sokologê a tšhagoke go fitlhêla a fetšā.

ka morago ga mo a feditšê modirō wa mašemong, o thoma go loga dišego tšē dintšī, bātho ba tla ba reka gagagwe. A ba a bile a tuta le maseka, a basadi le dikgarebe. Bjale ke gona Mokopane a bonaga gore ke nyakilo tšhekgā modulō ka le tlapa.

Bokgarebe le bogagana boya tšwenya, ka baka la gore a ba rakišī modirō ya moetsana goba modirō ya moagane. Bona tšaba kgolo ba rakišā ba botse, kgantšhe ke sebodu, mafellō o tšilo mozwabisā ge ba gwêra ba gagwe ba e

830

K34/82

54

tla ba dumala le mapoto, ge yêna
 a êtêla ka malapeng a bona a bôna
 ba motlhalêla ka mapoto. Mowe obonapo
 ga botse gore go kaba ha one gore o ruke
 mosudi, e mpa o ka sethe wa kgona, bare,
 mowe kgwatla ya pele e gutilego le ya
 morago e tla gata gona. Ke gore le ge
 o ka moraka ware o tšea yo mongwe, le
 yêna o tla foba bjale ka wapele. Ke morwalo
 wa gago, ngwana a llêla naka ya mokhusa
 re a setha ra mofa.

Yo manyana a bolae twaebele, twaebe-
 la ke pela e kgolo. Ke gore a e bolaya
 e tla bolla mgetheng gagagwe. O tla
 fo swala, ke moka ba motša gore retla-
 ya se tsuia kowa motong ola, ge ba
 fitlha ba mošupa pele, bjale bjale go
 fitlhêla e bôla. Ka goriale mowe yo
 manyana a tsebe selo, selo se tseba ke
 ba bayalo, mokgwa le medirô ya batswadi
 ba mothepa.

Ge batswadi ba mothepa ba kaja tho-
 to ya morwa ke te, ba gopotšê gore ngwa-
 na a na muanô, ba tla mofinya a-

830

K34/82

55

a kwa sewe batwadi ba se bolêlago, e-
mpa a fenyâ batwadi ba gagwe, ba
swanetšê gofa mofurima ditšô tšâ ga-
gwe a tšâme a lla a eya-natsšô ga-
ke gore mowe batwadi ba šitile ke tu-
melanô ya bona le ngwana wa bona, le
bona a ba swanêla go tswenya mofurima
ba mofa ka go phakisa.

Yo gana, ge mosetsana a gana le pelo
ya gagwe eke e tee, batwadi ba ka motia
bjang le bjang, a fogaana, ure, go kaone
ge ke kgona la napa la mpelaya, ge eke
mabapi le gotšâ ke nobwetšâne e ka
le a aaloka, ka gobane a le tšî pelo
ke tšî mmele. Yo gana ka tšela e ngwe
wa gana wa gana o ba ganêla nni
ka peloya gagwe eke e tee.

Bjale ka mosetsana yo Mošwedingwa-
na Mompale, batwadi ba gagwe baile
ba ja ditšoto tšâ Kgaladi Madike.
Ba diamogêla fêla ka kwanô
ya ba ga golo, eseng ka go dumêla
ga mothepa. Madike o bile anye-
la.

830

K34/82

56

Lebaka la fitlha la gore Madike a nyake kêtô ya lesaka la mosadi wa gagwe. Ke lebaka lewe, moetsana a ya go gosupa batswadi gore a nyake lesogana, a gana le kêtô. Batswadi ba gagwe ba nyaka go tseba gore o gana nayô ka baka lang, a ba botse gore a morate.

Papago mothepe yowe leina la gagwe elege Morakong Mengale le ngwanabo Ntshulo, ba thima go tla moredi wa bona, a kwa gobaba a ba fa kêtô ya lesaka, kemoka ba tseba ba fa sebaka. Ke moka a ya a fa monna wa gagwe Madike.

Madike a ya a Katšša maseka a mosadi wa gagwe. A gona a roma sebaka sa a boetsi go mosadi wa gagwe, moetsana a gana go swala maseka, eke gore Madike o nonetse le sa go swala maseka. Ba nohomolela, bare ke noga e bolaya mada, o tla a swala, a baka ba mogapetetsa gore a swale.

830

K34/82

57

Madike a kgopela sego sa metsi; ba
mogafela mosadi wa gagwe. Mosetana
swula maseka a gago, ka moswana wa
sepela o ya bogadi, mosetana a gana a-
re, a ke morate monna yo we. Ka tšā-
tši le ~~we~~ ba ile ba motia moabago a
idibala.

Go phafogeng, yagagwe, ke moka ba motšā go-
re, o swanetše go tšamaya bogadi, are go
bona go lukile, ba ka seke ba mošula ntha-
go kama a yago. Mosetana a napa are go
tšhira, a tšhara a libile molopeng
(Heydsdorp) a fitlha a bega ditaba
are batwadi baka ba nteile, ba nkgape-
letšā gore ke tšee, ke monna yo mangwe,
ele gore nna a ke manyake.

Bara mosetana gore a dule molopeng,
ba roma ke gadišala ya la bitšā ba-
twadi ba mosetana. A ya^a ba a fitlha
nabo Molopeng, ba tšeba ele molaš wa
gore nywana o swanetše go ya mowe ba-
twadi ba catago gore a ē.

Ba ile ba ba bitšētšā ka ngwathong ga
mōyō le moredi wa bona. Komosasa a

830

K34/82

58

ba butšiša gore, ngwana yo le a motse-
 ba, ba dumêla, bjale molato wa gagwe ken-
 ge le motia, bare o gana goya bogadi.
 Monna yo we a motšego ke ka bothatê-
 lô bja bona, bjale o tlanugile. Bare a-
 wa rellê ditšoto tsâ monna yo we, bja-
 le re mofile mosadi, re era yo noo, bjale
 wa gana ke ge re motia re motšû gore o
 swanetšê goya.

Komosasa, are, go bona a mpja le a ja,
 bare, a riji, bjale le hono re swanetšê gore
 re le apeêle lejê, eseng ka gorata galena
 ka kgapeletšô, bare, a wa morena re ka re-
 ke ra kgona go ja. A re go bona ga le ka-
 seke la kgona go ja le swanetšê go tšaiwa
 le gapeletšûu, ba ile bare bo kaone ke go
 tšaiwa go ena le gore re jê mpja. A re go
 bona, motho ga gapeletšûu, ge are a rate
 le mokwêle, bjale kanna ke le kwêlago ge
 le re mpja ga leji.

Komosasa, are, go bona le dirile phôšô
 e kgolo, ka go tia ngwana wa lena ka mokwa
 o, le moyapeletšû gore a jê masepa. Nna
 ke a letia le nna, a ke letiêle gore lejê

830

K34/82

59

mpja, ke letiela gore la tia motho le magapeletša selo se a sa senyakego. Baile ba dumela, baile ba teiwa. Komosusa a bu botša gore taba e we a se molaō, ebe go lekaone, mola moetsana a be a kwane le mosogana bjale a tihangoga. Gona e be re ka kgona go le tšusa ka galaya ngwana ka gore ke sekwêlepa, ke mija a feta, ke taba empe e we.

Mošwedi ke moetsana wa mathômô yo we a ilego a dira gore molaō wa sesotho wa gotšema ka lerato la bu bagolo le gore kgapeletšô ya seke ya ba gona. Kemo-ka basetana le mosogana ba tšema ka go ratana ga bona. Mošwedi o ile a tšea ke Sodi.

Ka morago ga mo bu etšwa molopeng ke moka batlhôpha thoto ya Madike ba mofa. Ba motša gore re kgona fêla go bopa diotwana, empa tšû ka teng ga tšona re sa ditsebe. Monna wa ga Madike e be re gonyaka bjale re paleke ke ngwana. Bjale ka ge kwena o kwiile, bu tšô re tia molopeng.

K34/82

60

830

Ka morago ga mo a gapile ditgomo tsä gagwe, Sodi a fitlha a bolabola le mosebana, ke moka a kwana nae. Ke ge ba tshisa batswadi ba mothepa gore re kwane le ngwana wa lena. Batswadi ba bitsa mosedu wa bona ba butshisa gore ke nete, mothepa o dumela. Ke moka ba botša gore Sodi a tšena a nyale, a tšena a nyala, a tšea mosadi.

Kgopolo ya batswadi ba Moswedi ba gapola gore Sodi ke yena, yo we a goba a fora mosedu wa bona. Empa Kgopolo e we ya bona a yaka ya bathisa ka selo, fela ge de molaō wa sesotho, obe a tlabaya a pea kgorong ya ga Madike. Ka gobane e be ba tla moisa kgorong, kgōrō le yena ya ya ya motia.

Kganō ya mosebana, ge a gana mosogana. Matla a mosebana a ga mma ywe, bjale ka ge polētō e bolélwa ka gore, ngwana wa ngwanenyana ke ngwana wa mosadi. Ngwana wa motlhankana ke ngwana wa monna. Mmagē o morutā meluō ya sesadi, le medirō

830

K34/82

61

ya basadi. Wa motlhankana papagē o moruta melaō ya banna le medirō ya bona.

Papagō moetsana, a ka seke a kgona golanya ngwana wa moetsana, empa tšhō ya nthse ge a morona a gana ke yona mowe papage a ka tšego thupa a motia. Ka morago ga mowe mmayē, o tla mōša gore ngwanaka, ge papago gobu mang a go rona o seke wa gona, o swanetše goya.

Mmaywe bona, mosadi ke mmelegi, e bile ke maledi, ka goriale mowe mathe ko ka moka wa laya, ba mokwela, e nore motlhankana melaō e megolo ke ya papage, ka gobane papage ge a ka bona a na le mekywa, o swanetše go tšhaya mmagwe.

Moetsana ge oarwadi ba gagwe ba ka foja dilō tša motho, ka ntle le tšhmelanō ya moredi wa bona, ka morago wa bona, ge ba mōša gore tšhē dilō tša motho yola ka baka la gogo, ka goriale mowe o swanetše go upa gona ke

830

K34/82

62

monna wa gago, a gana o thebe ya
botse gore molato o tšwa ga mmagē.
Gore ke nnete ke mmagwe, ge ba
botšā ngwana gore o swanetšē goya,
mmage, ge ba mutšiša, o tla kwa a
bolêla gore, arethe, nna le ra gore
nkarang, lenna ke fo dula kemotšā
a kwe.

Ka mongwa o mobjale, papago ngwa-
na, o swanetšē go bōna ga botse
gore ngwana a ka seke a dumê-
la, o ga ntšha ke mmagē, le ge
a ka motia bjang le bjang, a ka seke
a dumêla. Papago mosetsana le ge a
rata, empa mmago a su rate, yēna
a rata gore a tšee ke yo mongwe. Mo-
setsana o tlaya mowe go bolêlago mma-
gwe.

Išhupō ya gogana ga mosetsana, Ra-
kgobadi Moeng, o be ana le ngwana
wa mosetsana, leina la gagwe ele
Kabele, mmagwe ke Mperereke ngwa-
na Lokweng. Matlogolo wa Ratgoba-
di ke Magolêla. Leina la mosogana yo

830

K34/82

63

we a swanetšego go tšea Kabele ke Nkala.

Nkala o ile a hwêla ke batwadi ba gagwe, esale yo monyana, bjale ba moisa ga malome wa gagwe ga moeng, gore a molêle. Nkala obe e na le kguitšedi ya gagwe, a tšea ke ba mankêle. Dikgomo tšewe tša go tšwa kguitšedi ya gagwe ba difa malome a Nkala ka gore ba tla tšea moredi wa Rakgobadi. Rakgobadi le mosadi ba a mogêla dikgomotša motlogoto wa bona.

Ka morago morogana, a nyaka kêlô ya mosadi wa gagwe ya leseka gore a yo motatêla maseka, moetsana a gana, are, nna a ke morate. Papago moetsana, are ka kgang o swanetšê go a peêla ngwana wa kgaitšedi yaka.

Moetsana o be a e kwa mmagwe, ke moka, a motša gore a tšhabe le yo we a ratago, gore a tšêe moredi wa gagwe. Papago moetsana a mola-ta, a ya a motšea. Moetsana a

830

K34/82

64

goma a boela. Papago moetsama are,
go mmagwe, orenq o sa botšē ngwana
wa gago, ka gobane wa tšeba gore
rellē ditšomo tša ga Magolēla. Mma-
go mothepa a fetola ka gore, motho a
ba gapeletsē, bjale o ra gore ge a šita
wan wena papagwe, o ra gore nna nka
dirang.

Monna a bōna gore ditaba ditšata,
ke moka ara motšhabiši gore a nyale.
Mosogana yo we ke Sentso Raga-
nya, ke moka a nyala, ba fa Magolē-
la dilō tša gagwe. Gela mmago mothe-
pa a be a rata gore moredi wa gagwe a
yo a pe ga magolēla e ka be a ile, ditaba didi-
rile ke mmagwe.

Kganō ya mmago moetsama, ge a bōna
gore ba šetšē ba llē dilō tša batho, a
nape a nyarēla gore wa gena, o fēla
a botšā moredi ye ba lebababedi; ge a bō-
na, gore ba nyaka go kaka moredi wa ga-
gwe ka dipolētō, o tla kwa mmagwe a
phakišā go fetola, ka gore, le seke la moju-
peletsā ye a sa rute.

830

K34/82

65

Tshukudu e tshabile ka go tthe, papago mothe-
 pu o swanets'e go roma motho a yo bats'a
 mohlabo yola a goba a tshits'e dilô tša ga-
 gwe. A ka sete a mots'a gore mmagangwa-
 na wa gana, o swanets'e gore a mots'e
 gore ke palets'e ke ngwana, ke likile ka ma-
 tla golwa nae wa gana. Ka go tla mawe
 ke tla o tš'e dilô tša gago. Rena e be re
 gorata, re palets'e ke ngwana. Ke moka o mofa
 dilô tša gagwe.

Dibokwane, ke mosadi o be a tšere ke Mo-
 kolokoto. Mokolokoto a ka a meka o ile
 a dula nae ga butswadi. Monna yo mo-
 kolokoto, o be a lumile ke mutla. Ke gore
 o be a sa nyake go robala le mosadi, ge a
 robets'e le mosadi wa gagwe, o be a suchi-
 selo. Bjale mosadi a thōma gore ke swa-
 ra monna, monna a gana, ure o nyaka
 go mpōnēla.

Dibokwane o ile a ima e sale Kgarebe,
 bjale ge ba mutšiša mpa a bolēla gore
 o imišits'e ke Sepedi Papela, bjale Sepedi
 a gana, bure mosadi ke nyaka, a ba a
 lefa mosadi. Lebaka la fitlha la gore

830

K34/82

66

mosadi a bêtêgê ngwana, a bêtêga le kgowa, ke ge ba ga Pêpêla ba boêla bure re feng kgomo ya rena. Ba ntšha kgomo ba mofa.

Ka moragô ya mowe ke ge, Mokolokoto, a dula le mosadi wa gagwe. O tsebe gore a setgarebe, ke le thari, o tseba tsä banna le tsä basadi. A robala le monna wa gagwe, bja tla bja sa, kuntle le gore a moledisä, bjale bjale mowe mosadi a bugo a makala gore ke monna wa mohuta mang. Ke ge ba moledisä gore mosadi wa gagwe o a bêtêla ka mosômô wa bošego. Monna a fetola ka gore a ka mpônêla, ke moka gwa foba ka mokgwa o we.

Mosadi a sepela le monna yo mongwe wa ga Mongale, ke moka a mofampha, bjale ka ge ba tseba gore monna wa gagwe ke Mokolokoto a baka ba lifiša Mongale, le yêna ka noäi a ka a bola-bola selo. Mokolokoto a hwa, mosadi le yêna ka morago a hwa.

Ba ile ba hwa banna le banna ba babedi ba basetama. Banna ba we ba ile

830

K34/82

67

ba lèlwa botlogolo ga malome wa bona.
 gwa seke gwaba leka otee wa bo Mo-
Kolokoto a ka nyakago gore a tšee banas
 go fitlhêla ba gola.

Kgotlo, ke moratho wa Mokolokoto, a
 sa fele a etla a bona ditšhswana tšē
 we. Masabane, ke moredi wa Dibokwane
 wa pele yo we a go bêtêga ke lekgowa, a
 lošwa ke Morape Matlhō. Yēna le mošetana
 na ba kwana ka babedi, ke moka moaga-
 na, a rama motho gore a e go tšibi-
 ša batšwadi ba mošetana gore o kwane
 le moredi wa bona.

Ba ya ba fetola sebaka gore se dikwi-
 le, se sa bitšā beng ba bana ra ba bo-
 tšā. Ke moka ba rama motho gore a
 yo bitšā Kgotlo, ge a fitlhike ba motšā
 gore se kwa morna wa ga Matlhō ore
 o kwane le Masabane, ba a moyêla ma-
 botšō.

Mošetana, a a moyêla mabotšō a ya-
 gwe, ke moka ditaba tšā fêla dietla
 mo we. Ke moka Morape, a thoma go
 rêtêla mosadi wa gagwe ditšobo, ge t lala

830

K34/82

68

e fitlhile ke moka ba thibisa mosogana gore, mosadi wa gagwe wa šitega, ka lebaka le lengwe a bufa kgomo, ke moka ba rekiša kgomo.

Mosetsana, a thōma go thhangela mosogana, mosogana a romela dikobo tša mosadi wa gagwe, ba mofa, ke moka a gona go diapara. Malome wa gagwe a re go yēna molato keng, mosetsana a bolēla gore ke dumetsē e sale nna yo monyana, bjale ke bona ele gore o bifile, bare oswanetsē goya ka gobane ke wena o monyatlilego, bo jēla pele bo a bolaya.

Mosetsana o šetsē a lumile ke yo mongwe o metsitsē gore m mago Morape wa leya, mosetsana a seke a botsa malome wa gagwe kaba e we. A fo tšwelapete le gogana, malome wa gagwe are a eka. ba o furilwē ke yo mongwe, are a wa, bjale molato keng ele wena ka noši wa gore wa monyaka. A re lerato la ka lefedile go yēna.

Malome a gagwe, are wa bōna motlogole, a ona batwadi, lehono, o kwana

830

K34/82

69

le motšo wa tšhangga, lehono monna wa
ga Matlhō o tla fa ke mang ditō tša ga-
gwe, o tšebe gore ditō tša batho di abola-
ya.

Mosetšana a seke a kwa se we se bolē-
lago ke malome wa gagwe. Malome wa
gagwe, a šitwa go magapeletša mo we
tšhangony ya motšogolo wa gagwe. Ka
morago ke moka a tšhaba le mosogana
yo mongwe.

Motšhabiši a romela lentšu go malome
wa motšhepa, gore le nyakelle mono. Ba
fetola sebaka gore o ba botšē gore o
be a tšeiwa, a re nyake goba re bola-
bola, a ba phatšišē ba tlišē ditō tšewe
re fē ba ga Matlhō ditō tša bona. Se-
baka sa ya sa bolēla mantšu a we. Ke
moka le bona ba šala ba roma motšo
gore a yo tšibišā Hgotlo a ya a motši-
bišā.

Motšhabiši a roma sebaka selago-
re sepela o ba botšē ke dikwile ka
tšatši la gore ke rena ba we re
a tla. Ke le bona ba botšāna gore

830

K34/82

70

Ka tšatši la gore le swanetše gore le
kgobakane ba ile ba atla.

Letšatši la kgobakano la fitlha, ke moka
ba togela e sale gosasa. Tala e apei-
lwe a e lewe ka mphaka, ke gore yo mo-
ngwe le yo mongwe je a toga a fo tša-
ma a phumula malaka a libile mowe
mokoši o tihabilwego.

Motšhabiši o ile a fitlha a nyala ka
mokgwa wa go thabisā batswadi ba
motšhepa. Bjale ba bitša ba la ba goba
ba motšea pele gore a tle a tšee ma-
ditšana a gagwe. A fitlha ba mofa
bonyanyana bja gagwe.

Go ile gwa šala tšee dingwe, ditō ke
tša mang, banna bare dilebane kgotlo
ka gobane Mokolokoto ke mogalo wa
gagwe. Matlhakwana are le a kwala
bjale, banna ba e sale ge kguitšedi yaka
a ehwa, ka šala ke lela bana, ke ile
ka motšā gore a ba tšee a gana, le-
hono bagodile, o tla fela ka gogapa di-
kgomo.

Banna ba bolēla gore wena Matlha-

830

K34/82

71

Kwana, ke fêla gore ba gofe kgomo ya maledi, eseng gore o ka ja dikgomo tša ba tlogolo ba gago, dikgomo o ile wa ja tša mmago bona. Matshakwana o ile u kwa kaba ya banna, are, ba swanetsê gompha ga lehono. Bjale Kgositlo are diakwala dikgomo tše pedi tša maledi ke tla mofa dikgomo tša moratho wa Masabane ba ile ba kwana.

Moratho wa Masabane ke Maponye, Maponye o ile a lošwa, ke moka a kwana le mosogana, bjale ge mosogana a tliša mabotšō, Maponye o ile are, ke nnete, bjale ga ke ne kgaitšedi dikgomo tša go tšwa nna ditla ja kemang bare ke Kgositlo, a fetola ka gore nywana a ba belegele, le gona nka seke kara papa mongwe ka re ke papa. ke yêna ona le baredi ba gagwe, o swanetsê go ja dikgomo tša bona.

Masabane, ke moratho o bolabola le-ina la masabane, ore, dikgomo tša gagwe a tša ka tša tšea mosadi. ge la Kgositlo a be a ile a tšea dikgomo

830

K34/82

72

tša mogolo waka, a tšea mosadi; lehono
 nkabe ke le kwa, bjale ditgomo tša go tšea
 mogolo waka morakho wa pupa, o tšoja
 ka molomo le mosadi wa gagwe. Kgantše
 e be ele kaone, gela a be a ile goja
 ditgomo tša mogolo waka bjale kage re
 sena kgantsedi, a re bitše, bjale a re bitši.
 Go kaone ge ditgomo tša go tšwa nna
 go ka ja bo malome.

Maponye o bolèla ka motgwana o we are
 mosadi wa tšea mosadi, monna yo a mo-
 nyakago o tla tla a dula naē, empa tsati
 le ke tšwa ke rwele serotwana ke tlatla
 ka tsena ka lapeng la mogadibo waka, go
 ena le tšewe tša golewa kamolomo.

Banna a baka ba kwèla moetsana,
 bjale moetsana are go bona, ke a le-
 kwa, fèla ditgomo tša gonyala nna ke
 tla dija le monna waka, ka goriale mo-
 we nka seke ka nyadiwa.

Moetsana o ile a tloga a ya go bolla,
 bjale ke moka a tšaga, a tšhaba komeng
 a ya le dikompò, malome wa gagwe a mo-
 nyakèla a seke a mōna, a gona a dula

830

K34/82

73

fase a Khutšā.

Ka morago ga lebaka le letetele, moetsana a utuluya, a re, go malome wa gagwe, ke fetu-gile le tlhanya ka baka la mekgwa, bjale ke se neetsē lešōka ka baka la gore ditgomo tša go tšwa nna la re ditla ja ke pa-pagwe mongwe. Wena malome ge onyaka go gapa ditgomo tšaku a riē o digapa, o tla mpha mosadi go we e tla bago mogadibo waka.

Malome wa gagwe o ile a tlhokama-atla, a gore a yo gapa ditgomo. Onyaka ge a gafela ke ba ga sekgoka. Ke moka Maponye o ja ditgomo tša go manyala le monna wa gagwe. Ditšhuanana tša banenyana, barata gore ditgomo tša go ba tšea motho a tšee mosadi ka tšona, gona o tla kwana naba.

Mogama kgomo ya lifišā o gama a lebella tšela, ke gore ge a ile a phetha mowe bana ba we ba ditšhuanana ba bolélayo gona. Dilō ka moka ditla ja ke yēna, le ditgomo tšela tša go šala. Ke ge a ile a tšea mosadi yo we wa go tšwa ditgomo tša bana

830

K34/82

74

moja lefa e tlaba yêna.

Bjale ka ngwana wa Mapule ngwana Raganya, monna wa gagwe eke Maboi Mohlabe. Maboi a hwa, mosadi a šala eke motlhologadi, mosadi yo we wa motlhologadi o be ana le ngwana wa mosetsana ka otee keina la gagwe e be eke Kgasa. Mogoto wa gagwe wa motlhankana Mafora le ba tlhankana ba bangwe.

Ka ngwaga wa tlala ya marapô, Mapule le a bona gore ngwana ba gagwe ba šitega, ke moka a ya ga Molamomoso Masete go kwatamisa letolo. Masete o be ana le morwa wa gagwe bare ke Matshuruzlêla, bare mosadi e tlaba wa gagwe.

Ba ga Masete ba a mogêla letolo, ba le a mogêla ka kgomo. Ka baka la go a mogêla letolo, ke moka go fedile le malošo a šale gona ga mōgō le mabotšō.

Mokwatamisi wa letolo, a bona gore ngwana wa gagwe o gotsê bjale o swanetšê goya go bolla

830

K34) 82

75

mago ngwana e dira bjatwa bja go
tshisa ba-kgonyana gore mosadi wa kene
o ya go bolle. Bee le boga magolo wa
bona ka pudi.

Ba-kgonyana ba bolotsa mosadi wa bo-
na, ditlo ka moka tsa se tshatlhe go
ile gwa ntsha bona ba-kgonyana go
fithela mosadi wa bona a loga,
ba ba ba motshatsisa dipeba. Ka moa-
go ba ya ba nyala, dipeba ba tsha-
tsisa ka pudi goba lesome la ma-
seleng.

Mosetsana a gola ele mosadi wa
ga maseke. Ka morago ge monna
wa gagwe a nyakela gore mosadi
wa-ka o swanetse goba le mase-
ka, a nyaka gore mosadi wa gagwe
a mofe ketlo, a kgone a monyakela
maseka. A roma seba baka gore
se e go tsa ketlo ya mosadi; mosadi
a ya agana, batswadi bare ma-
lato keng, are, a ke rate, a ke ba
patswe e senna kgomo. Mmago
mosetsana a ga kunega.

830

K34/82

76

Ma^uwe Kgakane gong ya mmago m^ore-
tsana, a sethe a nyaka go t^hagisa
tuba go ba ga Mohlabe.

Matshurutlêla, ke monna wa go seberetse
ke gore ke mpare, a bile ke setlaêla, o Kgoga
le bane. Mosetsana a bôna gore, ke ya go t^ha-
ka, ke moka a thoma mogwa ga m^ogô le mma-
ge. Mosetsana a gana go apara dikobo
t^ša go t^šwa ga monna wa gagwe, a botê-
la gore a morate.

E be ba fo t^šea dit^še t^šewe t^ša go t^šwa
ga mokgonyana ba dibea. Lebaka la fit^hha
la gore Matshurutlêla a e bogweng, ke
moka mosetsana a t^šhabe, bošego, monna
wa gagwe a šale le bo matgatlle. Ka mo-
sana mosogana a batše matgolo wa gagwe
gore, bjale ngwana wa lena o ntšhabile,
ka goriak^e mo^uwe go bônagala gore le
a mogupeletš^a a ntšhite.

Mosogana a goma a boêla que ga gabo,
a fit^hha a botš^a batwadi ba gagwe, ba
mofetola ka gore, go bônagala gore a go-
rate, mosadi wa go kwatamis^a letola
wa tšwenya.

830

K34/82

77

Ka morago ke gone mmago mosetsana a
tshisa ba leloko la bogadi bja gagwe, bjale
ba ga Mohlabe ba tšwa letsolo la go
monyakela, ba seke ba mōna. Ke moka
ba butšiša mmagwe, gore ngwana wa
ngwanenyana ke ngwana wa mmagwe
wena, o swanetše gore ^obatše nnete. Moa-
di a seke a lla.

Ka morago, ka kbaka la ka mabanyana,
ba bōna mosetsana a e tšwa le moso-
gana wa ga Mailula. Ye a fitlha
nāe, mosogana are, ngwana wa lena ša,
ke mothibetše are o ya molopeng. Moso-
gana a robala mowe, ke moka bja re goa
a tloga.

Ke moka ba ga Mohlabe ba butšiša
mosetsana gore naa, mosogana yola
o nyaka go gotšea, mosetsana a dumē-
la, ke moka ba rona motho a ya
ga Mailula, gore sepela o motše gore
ba ga Mohlabe ba kwe ngwana wa
bona are ke wena o mofonyo. Kemo-
ka sebaka sa.

Sebaka sa fitlha ga Mailula sa bo-

830

K34/82

78

lêla mantšū a we a sumilwego
ka ôna. Mailula are, mosetsana a
bola māka. Sebaka sa boya sa bolêla
kuba e we ya gore mosetsana o bolabola
maaka.

Bjale bare, go mosetsana, wa mokwa
motho yola a go furilego, wa gana bjale
wena o reng, are, fêla yo we e foba mo-
gwera waka, motho yo we a mphurike-
go ke Mkgwedi Morei, o itšē onyaka
go ntšêla moratho. wa gagwe Plasome.
Bare go yêna, ore botšā maaka ka
gobane, o ile ware o forana le Mailu-
la lehono, Mailula a gana, bjale o
zhōma yo mongwe.

Mosetsana are, a ke zhōme, ke nete
le mma ba ditšeba. M magwe a gana-
tšā, mosetsana are, ba fo ganetsā ka
tšatš' la gore o ile a basêkêla bjatwa
a ba botšā gore, ke nyaka moredi wa
gago, ba dumelona.

Bare, go mosetsana, go lutile, bjale re
a go bitsā Morei, bjale o tšebe gore ra
mothoma, ge a ka gana, o tšebe gore ke

830

K34/82

79

molato, ka gobane o mothomile, are a ka
sethe a gana. Ba roma Makhukhu go
re a yo bitsä M orei, ke moka a kiti-
ma a ya a mitsä.

Ye M orei a fitlhile, ba motsä gore
o bitsä ke rena, ka baka la ngwana ya
a re kwane naë, o gana go ya ga monna
wa gagwe, ore, o kwane le wena. Mosoga-
na are, o ya kwala, e be ke boletsë naë
gore ke nyaka go motsëela moratho waka
le hono oreny, are le hono ke a sitwa gore
nka reny, ka baka la gore, moratho waka
ke mongwaletsë marifi a mphe kole. Bjale
theba gore ona le molato M orei, mothepa
o gana monna wa gagwe ka baka la ga-
go.

M orei a tloga a ya thopeny, are mo-
lato ke a o bōna, bjale ke sa yo botsä
ba gešu. Ba ga M ohtube bare gore
baka sa gagwe, re a kwa, fela o thebe
gore, a re nyake go ja selo sa gaga, wene
ge o bolëla o tšitsë, gore o paletswe go-
re o motsëe, o motsë a ê, monneny wa ga-
gwe. Ye re ka bōna mošetšana a sa kwa-

830

K34/82

80

ne ke monna wa gagwe, o thebe gore o tla ba le molato.

Mosetsana, wena le hono oreny, ka gobane wa mokwa monna yola a go furilego ore yêna a ka se sa kgona gore a go tšee, mosetsana are golukile, ke tla boela monneng waka. Ke moka ba rony sebaka go batsa ba ga Masete, gore golukile a batle ba tšee mosadi wa bona.

Ke moka ba ga Masete, ba fitlha, ba tšee a mosadi wa bona, molato wa fêla. Gela Mailula a seke a gana, nkube a motšere, bjale ka yêna Morei, ka gobane, mmago kgasa o be a kwana le bona, le hono o sitilwe ka gobane ba tlanugile, ba dirile moredi wa gagwe setlaêla.

Mopherekanyi mabapi le go tlanoga ga mosetsana, ke mmago mosetsana. Ge a tlanoga ka baka la batho ba bangwe, ba diô motoma, empa ya ba mmagwe orata gore a tšee ke yo we a motlanogelago, ga gona selo, mosetsana o tla ba a lotloga ka ntle le gore dikwe, ke batho, ka gobane go rata mmagwe.

830

K34/82

81

Motšeng wa ga Mašūmu gobe gona le mosadi bare, ke Maponye ngwana Pōpēla, monna wa gagwe ele Motabea Mašūmu. Motabea a hwa, ke moka Maponye a tšeanu le mokgonyana wa gagwe Mafotša Mohlabe.

Mafotša mmagwe ke Mokgadi ngwana Mašūmu, bjale mokgadi ge a beletšōe Maponye ore mogadibo, Mafotša ore matšgolo. Ka morago ga mo monna wa gagwe a hwile, Mafotša a bolabola le matšgolo wa gagwe a ya malaong a gagwe.

Ke moka ba ga Mašūmu ba se sa mošala nthago, bare, mokgonyana le matšgolo wa gagwe ke ditlhōla. Maponye a bēlēga ngwana wa mosetsana bare, ke Mamubu, a tšea ke baga Makūkorōpō gwa seke gwa ba le petaelō.

Ka morago a bēlēga ngwana wa motlhankana, leina la gagwe ke Phetolo, ka morago gwa ba ngwana wa mosetsana, leina ke Musegubu. Bana bana ba bēlēga ke mokgonyana

830

K34/82

82

le mangolo wa gagwe.
 E mpa le ga go le bjale bana ba ana di-
 kgono, ke bana ba ga Masumu a
 se bana ba ga Mohlabe. Motlogonyana a
 tšea mangolo wa gagwe a mo tšentsha
 ka le goreny la gagwe, ka goriale mowe
 anyana go ja dikgomo tše baredi ba gagwe
 le motlhologadi.

Matlala Mongale, ke motlogolo wa ga
Masumu, Lapa lena la Maponye le
 le bone yēna, gore a tšee mosadi ka
 ntšhe. A isa pōō, ke moka motlogolo
 a bitša ba ga Masumu go ba bega di-
 taba tša motlogolo wa bona, ba a
 mogēla motlogolo.

Ka mogēlo ya go a mogēla motlogolo
 wa bona, ba mo a mogēla ba le ka ga-
 re ga kgōrō ya ga Mohlabe. Ba ga
Masumu ba betša margo motšhepa
 gore, o dirile phōō, o be o sa swanē-
 la go tšena ka gare ya le gora, e ka-
 be a go agēla nywako wa gago, ka ntle
 ga le gora. Bona le hano re bolabola
 ka le goreny la monna yo mangwe.

K34/82

83

830

Mong wa motse, o dutše Kowa tšhekō a
 ba fetole, ka gobane ditaba a se tšā
 yabo. Ba ile ba tšhaba pōō, ke moka
 baja, ge letšatši le ya mudikētō baja
 tšhōgō bu pulakana.

Matlala a lēla mosadi wa gagwe a ba
 a gola, a ba a molotsū. Ka morago ga
 le bollō, ba nyala mosetsana, ba mofe-
 tšā.

Mafotha, kyopolo ya gagwe, e a šoma
 gore a sinje mowe ba ya Mwinnumu ba
 go boletšeng le gore a rošē mosetsana a
 se a tšā ke ba ga Mongale. Goile
 gwa dirēga.

Go be gona le monna yo mongwe wa
 go dula ka Mankētē bare ke Tsetee.
 Go kwagula gore leina le we e be e se
 leina la gagwe la go rediwa ke butswad
 fēla goile gwa gola lona, ku gobane
 e be bu mitšē ku lona. heina la grē-
 la ke butswadi ku lwella.

Tsetee, o be ana le morwa wa gagwe
 bare ke Tšatši, o ile a fologa a tšā
 a bolle ka mano boroka ga Mohlabe.

830

K34/82

84

Le lopo la Tsetee ke Mogotho, bathu ba ba ga Madiagane, ke gore ba ga Mogotho ke maha pela.

Tsetee go a etla ka boroka go tllilo bona ngwana wa gagwe, o tšwa a rwe le mosušō wa dipela, a tšenela ka lapeng la maponye. Ba seba ka dipela morogō bu sa o tsebe.

Majotha a bolabola le Maponye, a ne go kaone gore, moredi a gogo, a tšē ke morwa tsetee, mosadi ana maanō, a dumela ke moka mmogo ngwana a botela le moredi wa gagwe, gore o swanetše gore o tšee ke tšatši, mosetana a dumela. Je ba motšā ke gore bona ba bagolo ba setše ba kwane, ke moka batswadi ba mosogana ba botšā lesogana gore mosadi šo, le yēna a dumela.

Ditaba tšee we ba dibolela ka sephiri. Go utuluga ga sephiri, matlala a romela sebaka sa gagwe gore a yo tšee kelo ya lesaka la mosadi wa gagwe. Mophepa a gana, a re, ga ke rate, ke moka batswadi ba mosetana, ba butšiša ngwana.

830

K34/82

85

na wa bona, gore molato Keng, mošetšana
are, a ke rate, ye lena mmune le ruta le
ka no mofa e no kelo, a letutela musaka a
we. Ye motso a bona mmagwe ngwana
a bolabola, a ka gopola gore ngwana o fo
gane butswadi ba ruta. Ba fantsa fela
moya moku, bana ba tsebela pelo se we ba
butshogo moredi wa bona.

Mongale, ge a bona mosadi wa yagwe
a gana le kelo, a nyaka go tseba gore mo-
lato Keng, ba botsa Mongale gore wa kwala
boela gae, re su sala re elwa le ngwana
re la go botsa. Mongale a goma aya
a dula gae yagwe.

Mafotsha le Maponye, ba botsa Mokgotso
gore a phakise a nyarelle, ba ga Mongale
ba ba tswenya. Madiagane, a se nyarelle
ke moka ba moa-mogela, ba fitlha banyala
ba fetsa.

Ke moka Maponye a roma sebaka ga
Mongale, sebaka se roma ke baka Mo-
mu, gore sepela o botsa Mongale rena
re puletsa le ngwana, rena e be re monyaka
ka baka la go sita le ngwana a e ngopole.

lê

 820
 Mongale a fetola sebana gore ka tšā-
 tšī la gore ke rena ba we. Ka lekhāti
 le we ba ga Masūmu ke ba ga Mongale
 ba ga tlhama. Masūmu a re go Mongale
 o wa nkwana motlogolo, ke šitile ke ngwa-
 na, ke lekile go lwa le yēna o e a
 nyathe go go apeēla, bjale ke go bitšēšitšē go-
 re, o tšee dilō tšāgago. Mogolo golo yo mongwe
 ore, monna a nkgang, o nkgu le sagagē.
 Ke moka a tšea, a tšāma a pumula
 megōkgō a e ya gae.

go bjale ka Motšāti ngwana Pōpēla, o
 be a tšere ke ba ga Pōpēla, monna
 wa gagwe ke Matsopa, bjale ana le
 ngwana wa mosetšana, yo we leina la
 gagwe e lego Setlhogwane. Pele ga gore pa
 pagwe a hwe, ba ile ba kwana le gore
 moredi wa bona, a tšee ke mosadi yo
 ba goba bare ke Sekhōnekha.

Pupago Setlhogwane a hwa, gwašala
 bo mmagwe. Sekhōnekha o be a kwane
 le batswadi, bjale mosadi yo Sekhōnekha
 ana ngwana wa motlhantšana, o be

830

K34/82 87

a fo motšea fêla gore a e, a be a mo-
apeêla.

Mosadi yo we oile a nyala, moredi a
Motšatsi, a fetša ditšô ka moka. Ka
morago ga mo mothepa o bôna gore o go-
dile, a tlanogêla, mosadi, are, mosadi
a tšee yo mongwe, mosadi, u o diang
ka nna.

Dikgomo tšô go monyala le ditšô tšê
dingwe, ba šetšê, ba dillê. Ba motsšô
gore, re llê thoto, ya mosadi yola bjale
ka goriale mowe, u thoto, e we o ragore
no e bôna kae.

Mosekana a bôna gore, batswadi ba ga-
gwe ba môtšema ka ditaba, u sete a
ba fetola. A tloga a ya a kopana
le mosogana yo a go forana nuê, a fi-
tluha u motsšô gore batswadi bakka bure
ya gona thoto, ya gofa motšgekoto yo a
goba a nyetšê.

Mosogana a bônas ga botše, gore ^{mo} kgopa
mogolo a ona nuna, u napa u kwana
le mothepa, ba napa bu tšhaba. O ile
ge a botšô batswadi, ya bu molato o

830

K34/82

88

šetsē o le ka lapeng.

Batswadi ba mosogana ba napa bantšha
ditšomo ba nyala. Ba rola ba ga Pō-
pela tlhōgō. Le bona ba napa ba bika
ba ga sekhoekha gore ba tle ba tšee me-
sebe ya bona. M oluto wa bona wa
fela o etla mowe. M osogana wa ga khuba
le sethogwane. Ke le sogana la ga Mathake
Sontaga.

Go tšhabiša, mosogana o kwana le
mosekana yo a šetsēgo a nyetsē, ke yo
mongwe, kwano e ya bona, ke ya bona
ba lebababedi. Bjale mosogana a re go
mosekana bjale ka ge re kwana bokone
ke gore re tšhabe, ke moka mosekana a
modumela.

Melawana ka moka, ke moka, mosogana
o tlilo e ntšha, matlang ba mophophela
ge eke o motšhabišitišē a sa morweša
maseka, yēna mosogana o motatela o na
a le naē. Ka gobane ke mosadi o forwala
ka ntle le gontšha sa gomorweša.

Isere Mogofo, o ile a udima
dilō, ke gore kgon o ga magamane ka

830

K34/82

89

baka la tlala, bjale a ba šupa mosadi, ka lapeng la molepa ngwana Mabakane. Monna o be a rata lapa la ga Magomane gore ba tšee mosadi ka lapeng la yugwe.

Monna le mosadi e be ba okwane gore ngwana wa bona, o tla bēteja ngwana wa mosetšana, ba ga Magomane ba motšea. Ngwana a bagona, bjale yo moggwe le yēna a ba gona.

Mogolo wa gagwe a ya gobolla, mowe papago mosetšana o hwile, go šetsē mma-go ngwana. Ba ga Magomane ba theletša gore, re tla bona ba dira bjatwa ba babega gore ngwana ke gore mosadi wa bona o ya Kon-eng, lentšū la pegō la seke la ba gona.

Baile ba homala, bare, motthomony ba tla refa moratho wa gagwe, moratho le yēna a ba a ya a bolla kantle le gore ba babega gore mosadi wa bona o ya gobolla. Ka yorale mowe ba ga Magomane ba bona ga botse gore e fela e be re ratuna le papago bana.

830

K34/82 90

Mosadi a na thopa, a botšā baga Mago-
mane gore ba tle, ba tšee mesebjana ya
bona. Ke moka baga Mayomane ba ya
ba gapa ditō tšā bona.

Mmago Mayomane ke Mmathani, bjale
mosadi yo we ba morekē leina la gore
ke yēna Tšhobōlō, ka bakka la gore ona
le le robo. O dišā ngwetšā wa gagwe
go fetišā le monna wa gagwe. Ke le ba-
ka le we ba motšhabago ka lona, goba mo-
sadi a dišā yo mongwe mosadi.

Morwa wa gagwe, Mosebu o ile a tšea
mosadi, bjale, mosadi a ba a bikiwa. Ba
tšibi bare ngwana wa motšho yo we o
be a e swa. Mosadi a ba a tšhala
ka lona lebaka le we. Batho e be ba
sešū ba tšhōkōmela kudu.

Moratho wa Mosebu, yo we leina la
yagwe e lego Madibeng, a lošā mosadi
kyomong ya ga Mangule, ke moka a be-
ka mosadi, yēna mosadi yo we o ile
a kyotiella. Ye a sule gagabo o be ana
le mmele o mogolo, bjale o ile gobikwa o
ōtile, o ka seke wa motšeba. Molato ke

830

K34/82

91

le robo la matswalê wa gagwe ga mōgō le monna wa gagwe, ka gobane, o kwe se we mmagwe a motšago.

Le kgōthwane la bona ke M aruping. O loša mo le mo a bone motho, ba moga-na, ba tšhaba le robo la M mathari. Le ge a ka kwana le ~~pe~~ moetsana balu-mi ba loma, ke moka, a tšhanoga. Le ge a ka seke a tšhanoga, batwadi ba moetsana ba ka seke ba a mogela mothepe. O bile a ya a tšea mosadi kgole, mo basa motšebego.

tšhetla, ke monna wa thato, bjale ka monna yo Kyabane Moeng, o ile a tšea mosadi wa pele. Bjale mosadi yo o utadibi tša monna wa gagwe.

Mpaō ke ngwana Mengale, o ile a gola a dutšhi lapeng la mmagwe, ba gwê-ra ba gagwe ka moka ba bitšwa, yêna a šala e le lega kwa. Bjale motšgalabje yo we wa ga Moeng, a loša mothepe o we, ke moka ba kwana. Ana-pa a tšhaba naê, a fitšha a romela motho go batwadi ba mothepe. Ba ile

830

K34/82

92

ba moa mogêla, ke moka a nyala.

Mothepa wa le gatlwa, ke gore ge a ile a tšhaba le lesogana, ele gore e šu a ke a loša ke motho. Ga gona mabotšō, ke fêla kgomo gaba poroto ya go tšibisa butswa di gore nyakellang ka mono. Se we ba ya go ba ntšha ke dilō tša go a mogêla ditšgomo tša monyalo. Bjale ka mphaka, kga-ti le selepe.

Kgašane o ile a nyala a fetsā, a ntšha le dilō tšewe ka moka. Moeng a thōma go ēpa mosadi, wa gagwe wa pele, a se mosadi o a pea ditšhila. Mosadi wa pele a ka a fella monna wa gagwe pele.

Monna, a bolaya kgogo, ke moka a pea se-rope le thhōgō le sebetse garmōgō le setšgwete. A le ke letsā kgogo go dinya. Mosadi a thōma go mukala, bjale ka ge e sale ngwetšhi a seke a bolêla selo. Ka moso o mongwe a ya a kobêla kgomo, ke moka a seke a pell, a no sêga a beša a ija a le noši. Mosadi a mukala la bobedi, ka tšatšhi le le-ngwe a butšisa mosadi wa pele, mosadi wa pele

830

K34/82

93

a motšā gore, monna o na le tshetla, ke mo-
kgwa wa gagwe. /

Ye monna a šeba ka nama bona ba šeba
ka morōgō. Mosadi a ka a kgottella, mo-
kgwa ya monna yo we wa ya Moeng, a
tloga a boēla, a ya a dula lapeng la mma-
gwe.

Moeng a fitlha ga matgolo wa gagwe a
nyakela mosadi wa gagwe, a mohwetšana
A ke go matgolo wa gagwe ke nyaka mosadi
waka, matgolo wa gagwe are, šo. Monna are,
mosadi molato keng, mosadi are molato wa-
ny, wa gore wa tloga gae, bjale wena o
gopola gore ke šala ke ijany.

Mpaō a tthalosetsa monna, gore a ke sa-
go nyaka, ka bakka lang, le bakka ga ke gona
ke pelo yaka. Monna are, gona ba ga Ma-
kgolo, ke nyaka dikgomo tšaka. Dikgomo tše
go nyala Mpaō, ba ile ba difetisa tšaya
go nyala nywetši ke gore mogadibō wa Mpa-
ō. Ba re, go yena wa kwala bjale dikgomo
ga digona.

Moeng, a feta, a iša ditaba kgorony,
kgorō ya a mogela Moyene, ba motšā

830

K34/82

95

ba botšā gore ba mphe ditgomo tšāka, bjale
ba mpotšā gore ditgomo ga digana, Ke ge Ke
tla mo, morena.

Mpa, mosadi o fo bolabola a dutšī fa-
se, are, morena ba bina tlou, Ke nnete mo
monna wa ga Moeng a bolabolaga gona,
monna, Ke Kwame tšā, e mpa e be Ke sa tšā
Ke motšā, bjale ka tšhaba nāē, ka ntle le gore
batswadi ba tšebe. Ke ile ka dula kgomo ya
ya Moeng, bjale ka tenwa Ke mekgwa ya
monna, Kave, Ke monna mang wa leja ka
pitšā, Kgantše seema se Ke sa basadi, bare,
Ke mosadi mang wa leja ka pitšā. Rena Ke
rena ba go šeba, ka morō le ka morō, nama a
re ji. Monna ya we a Ke sa morata, Ke tla
mpa ka dula lupo la monna.

Mongale, a ēna a are morena lekgotla, Ke ēma
fēla ka baka la gore Ke nna ya we Ke lego di-
kgomo tšā ga Moeng ga gona taba e nka e
bolēlag. Moeng o mphile ditgomo, nna Ke mo-
file naka latlou, ka goriale, ngwana wa-
ka le Moeng mowe ba Kwamego, a Ke go
tšebe, ka kwa ka Moeng ge a ntšhabēla me-
kgōši, ka motšā gore, a mphe ngwana waka

830

Moeng are, ke moratile, nka seke ka kgona go
gofa yena, se we nka gofago ke ditgomo, ka du-
mela gore a mphê ditgomo, ke mota a pha ditg-
mo, nna ka dija, le lehono-ke re ditgomo ga
ke natsô, ke llê, yena a tsee mosadi wa ga-
gwe šo, thobêla.

Banna ba ile ba bolabola, bjale kudu,
ba butšiša batswadi ba mosadi gore a gona
le monna yo mongwe yo we a foragoma-
redi wa lena; bare gagona. Yo lutile bjale
ka ge ngwana wa kena a bolêla gore, a
sa rata monna yo, bjale ka goriale mowe
o swanetsô go ntšha ditgomo o fe monna
wa ga Moyene.

Ba iša ditaba sepeeng, bjale kyôši ya fe-
tola moeng gore, o sintšê, o seke wa
re o bôna nonyana e sa aga sethaga wa
sinya, e ka be are, go gana o motlogêle, o be
otla bona motho yo we a moforago, lehono
mosadi wa gago a fore ke motho, e sale mo-
sadi wa gago morupêle, o tla bôna a gokwa
a gobotsû taba taba e a e bēlaêlago. Se-
pelang, o tla gona wa tliša ditaba ša-
šû, tšâ fêla dietla mowe.

830

K34/82

97

Ba boêla gae, Kgašane a fitlha a romê-
la môtšo go ba ga matgolo wa gagwe, gore
sepela o nthapella mosadi waka, ka goriale
ke rapêla ka Kgomo. A fitlha a fitlhetšä
mantšu go matgolo wa Moeng. Ba ga matgolo
wa gagwe, bare, go mofedi a bona wa dikwa
bjule oeng. Mosadi, are, pale gagore ke a
mogêlê Kgomo e we, sepelang le motšê ke
nyaka meseka.

Sebaka sa boetsä mantšu ga Moeng,
Moeng, a botšä sebaka gore ke dikwile
e tla re, ka moswana o ê o motšê gore
a go fê kêtô.

Ka moswana sebaka sa tsogêla e sale
gosasa go nyaka kêtô. O ile ge a fi-
tlhile a fitlhetšä mantšu, gore go nyakêga
kêtô. Ba motšä gore, e sale mo mabana a
re tšebe gore oile kae. Kemoka se-
baka sa gona gona, sa fitlha sa
botšä Moeng, gore bare e sale a tlo-
ga mabana a ba motšebe mo a ilego.
Moeng, are, golukile sepela o dula
re tla bona gore go tla feletšä kae
kemoka ba homola.

830

K34/82

98

Mpas, o ile a tšhabêla mapulameng ga rakhadi ya gagwe, ke moka ra kgadi ya gagwe a re, go yêna dula fase ngwana wa kgaitšedi yaka. A ramêla sebaka ga Monyale gore nyakelang mono, a bolêla ka kgomo.

Monyale a fetola sebaka gore re ditšwile, sepela o ba bats'e, mosadi yo we o be a tšere ke ba ga Moeng bjale o tšhabile bogadi, ge a morata a ntšhe dikgomo re fe ba ga Moeng ba re tšwe-nya. A wa baile ba nyala ke moka ba fa Moeng mesebjana ya gagê.

Mosadi wa goba le ngwana a sale ga-gabo, a se tšee a lōšwa. Monna yowe a molōšago, ba kwana, ke gore a sa na bo nakgatle, ka gobane a se kgarebe ke mosadi. Go morala ditšhōkwa, o fo rola ka noši; ka gobane ana monna. Masaka o a hwetšana ka maanō a mantlaile.

Manguwako Mōla, banna ba ile ba molōša e sale mothepu, bjale a ba gana ka morago ga mo a tennwe ke bogōpe

830

K34/82

99

a Kwana le monna yo mangwe, mabapi le botlabo. Ka morago ga thaloko e we ya bona, mothepe a ima, ke moka ba twadi ba gagwe, bure, monna a motšee monna are, e be ke sa direle gore ke a motšea. Ba ile ba lifiša monna yo we.

Ka morago a goma a ima gape, batwadi ba bona gore go fa ja dilō tša batho ke phošo, a baka ba motliša, a bêtêga ngwana, ka morago a mogatlêla. A re a sana le mpa, monna yo mangwe wa motšalabje, bure, ke Thête Tselane e fitlha a mološa, ba kwana. Ana le bana ba babedi u-a bora a sa moêmê se.

Mangwako a re mothepe, ke lethari. Tselane a tsibiša ba ga Môla gore ke kwane le ngwana wa lena. Ba ga Môla ba ile ba a mogêla Tselane. Ke moka a manyala, ka gobane ke mosudi o ile a fu manyala a dutšhi nuê. Kêlô ya maseka, Tselane a kyogêla sego sa metšhi, ba mogafêla. Je ba swa

830

H34/82 100

netšē gore ba sepela, mosadi a gana are, pele ga gore a ntatēle maseka, nka seke kaya.

Mowe tabeng e we batswadi a banna ka rabō, ke ditaba tša monna le mosadi. Ka baka tša gore Mangwako a sekgarebe, ke mosadi, batswadi ba gawe, ba motšā gore wa kwala bjale bōna lehošo ke wena mosadi, ka goriale mowe, wena sepela le monna wa gago, o tla ya obolēla naē gae ga gabo.

Mangwako a ka a kwa mowe. batswadi ba bolabolago, are, hantle le gore a dire mowe nna ke go ratago nka seke kaya. Batswadi baile ba šitwa go mogapeletšā, ba botšā mkgonyana gore mosadi wa gago ke yo we, bjale ore o nyatša maseka.

Monna are ke dikwile ba ga mkgolo.

Monna a bolabola le mosadi wa gagwe a mofa kēlō. Monna a tloga a ya a tatisā maseka a mosadi

830 101

wa gagwe.

K34/82

belane a ka a ~~ro~~êla sebaka oile
a fitlha ka nama, bjale ka ge mosadi wa
yagê e se mothepe. A fitlha a fa se-
baka sa mabe, gore a bege batswadi
ba mosadi wa gagwe. Sebaka sa dira
ka mokgwa o we mokgonyana a molaetšê-
go ka ôna.

Batswadi, ba tšea, ba a fa moredi wa
bona, moredi wa bona, are, ke a bôna
bjale ke nyaka sa gowala maseka. Bjale
mowe batswadi ba motšà gore o tšebe,
gore, go tšea ba tšea kgarebe, eseng
mosadi yo a bjale ka wena.

Mangwako, are, a ke a le roba, go mo-
nna yo we a sa rate, a gome le maseka
a gagwe. O nkapitšê a mpôna gore ke
nna mosadi, bjale o swanetšê go phetha
se we nna ke se nyakago, go seng bjale
mofeng dikgomo tša gagwe ga mōgō le
maseka.

belane a bôna ga botse gore di-
taba ditthathefile, a goma a boêla
gae, a fitlha a tšea lesome, a ya

830

K34/82

102

a mofa, mosadi a kgona a zwala ma-
seka. Ka morago ga mowe, ke gona
a kgona a e ya bogadi.

Molaô ke gore mosadi ye a tšebē a
na le bana, monna o fo morekela muse-
ka a mofa, ka ntle le go morweša ka
seto, ka baka la gore, a se kgarebe ke
mosadi. Mangwako o be ana le matšepa,
bjale ka mokgwa o a dutšing kudu lapeng
la mmagwe, a baka ba kgona go mokgate-
mela, ba ile ba phetha mowe thato ya
gagwe e go ratago.

Matšebete Masete, o ile a tšea mosadi
ga Malome wa gagwe ga Mabakane,
leina la mosadi ke Nkalane. O ile a
monyala a ba a moka ka molaô, mererō
ka moka a feditse.

Mosadi wa gagwe, ge a le bogadi, bja-
le, ka ge ngwetšhi a sa tšwa go fi-
tšha bogadi a kgotha, le bjalewa ga nwe
bjale ka mathari a bikiwego botala, o
nwa ka go tšhaba.

le bole, o bikiwa a sa tšwere lebole
le mose ke gore ntepa ya dikgarebe. O

830

K34/82

103

dula bogadi le baka le letelele, a sa tšwese
ditō tše we. Motlhang monna a motlhatlola
go tšona ke gore bjale ngwetši ke mosadi, ke
gore ona le mpa.

Go a polle ngwetši ditšwarō, monna wa
gagwe o motlhatlola ntepa le tšetō. Ke
moka a mofa, yēna ka nōši o tla fo
a para, ge a ka fo tšea a dibe a
seke a ditšwara matswala wa gagwe, o
tla motšā gore o swanetše go tšwara di-
tšwarō tšela a gofago, ke wena mosadi le yē-
na ke monna, M go tšā monna a go
ratege gore ditšwara tšā gagwe dišā-
le kgumala. O fo ditšwara fēla kantle
le go ntšha selo.

Ka lebaka lewe bo ngwetši bo fedile
bjale ke mosadi, mekgwa ya bogadi le
medirō wa ditšea. O tla bōna a thō-
ma gonwa bjalewa, phatswala wa gagwe
o swanetše go motlhatlola tšw gagwe di-
pitšā, ge a saka u phakisa a motlha-
tlēla, o tla motlhatlola ka morago ga
mo bu fupane. Ge gona ke tuba e matswala
wa gagwe a motlhatlola ka yōna, motlhang

830

1/34/82

104

a e tšwa a nwele, o tla e thōma, ke moka
ba omana. Ka morwana molato ba tloga
ba e fa bjalwa, ga se bjalwa ke taba e a
dulago a e gopola.

Nkalane, a thōma go nwa bjalwa, a bon-
nwa bjale ka mathari a mangwe. Le loko
le la ga Mabakane ge ba nwele bjalwa
ba rota bošego ka ngwathong, monna le
banna baleloko lewe ga mōgō le basadi ba
leloko lewe ba rota, bošego le mosegare,
ge a ka tagwa gare ga batho, kamorago
ba tla bōna noka e ēla.

Nkalane a se, go thōma go nwa bjalwa
ke moka a thōma go rota ka ngwathong le
mosegare a dira gare ga batho. Ka goriale
mowe, monna wa gagwe Matebete a ja
ke ditlhong. Ngwatho wa gagwe wa ba
wa nka moreto.

Matebete a se ne ēla le foka, ke gore
a tloga a ya a šegela mosegela ga
Mulale. Mosadi a šala a dutši lapeng
a le noši. Mosadi eka ke motlhologadi
ka baka la bošedi bja gagwe, obêlêga banna
le banna ba bangwê.

830

K34/82

105

Maribe Mohlabe, ke mopedi wa Sepato a loša ke Makokoropō. Mosetsana o ile a ima, monna wa gagwe a le matgowe-
ng. Makokoropō o be a sešu a monyala e be e sale motlabo.

Batswadi ba gagwe ba mutšiša, mosetsana a bola gore o imišitšē ke monna wa gagwe. Ba roma sebaka ga Makokoropō gore mosadi wa gago, o imile fêla oie o imišitšē ke monna wa gagwe. A fitlha ke moka a fitlhetšā mantšū ga Makokoropō, a fetola sebaka ka gore ke dikwile ke sa nywalla nywana wakha lenqolo.

Makokoropō o ile a nywalla morwa wa gagwe le nqolo, morwa wa gagwe a fetola ka gore, o bola maaka a bebe mosadi. Ba goma ba motšā gore a gate a gatoga, a tle a gametšāne le mosadi wa gagwe.

Monna a lesetšā mošomō wa gagwe, a baya gae. Ke moka baya balebana le mosadi, ke moka mothepe wa re go bōna, mosogana matlhony a re, a wa

ga se yēna, ke be ke gopola gore o tla fo dumela.

A bola mosogana yo mongwe wa ga Raganya base, ke lehofu, ba roma mothu ga Raganya, motlhankana wa ga Raganya a gana. Ba dira gore yēna a tle a lebane le mosetšana, ba ile ba kopana. Mosogana a hwela pele ke gogana bjale banna ba bolēla gore, mosadi ke ngaka.

Monna wa ga Raganya a lefa a tla ka morago ge mosetšana a bēlēga ba hwetšana gore, ngwana a swanetse ke mosogana wa ga Raganya, o swana le yo mongwe wa ga Makōkōrōpō wa lapa lešele.

Mpa ga golefe mong wa yōna. Monna wa ga Raganya a re, o letka go be laēla, ba mothibēla ka lona le ba ka lewe la gore, mpa a golefe mong wa yōna.

Makōkōrōpō o be a sešu a nyale, ka goriale mowe, a tšea dikgomo tšū go lefa mpa ya mosadi wa gagwe

830

K34/82

107

a monyala ka tsōna, a goba ga ntšha
le tsā gagwe.

Maribe a se kgarebe ke mosadi, molaō o
swanetsē gobikisa ke ba kgokolo. Bjale ka
morago ga mo a monyetšē, monna wa gagē
a kgopela segō sa metsi, batswadi ba moga-
fela. Maribe are, nka seke ka kgona
goya, ka baka la gore a nthekela
masena.

Batswadi ba mothepa, ba motsā gore ga
gona kaba, wena ge o be onyana ma-
seka a gorwala pele ga gore o tlogē
fa, nka be wa seke wa sinyana, kha-
no o sintšē. Sepela le monna wa gagō
gana bjale. Mosetsana a tloga le monna
wa gagwe, le gona ge a be a moreketšē
masena o be a sa swanela gore a
morwešē ka selo, o forwala, ka go-
bane o sinyetši monna wa gagwe, tlo-
mphō e fedile.

kgarebe ya mosinyi, ge kgarebe e ka
ima. a se šu a lošwa, ka morago
yo mongwe a molaša, gona monna yo
we o swanetsē gore a morekèle masena

a bee, a morweše ka selo, ka gobane a
sinyetsä motho.

Maseka, kgarebe e e sa sinyanago e
rwešwa maseka ka selo, a sale ga-
gabo, moogana yo we a motšego a
ntšha selo sa go rweša mosadi wa ga-
gwe, yo mongwe le yo mongwe o tla mōna
ka ōna gore o a tšwiwa. Lege ba-
tswadi ba ka gapeletsä mothepe a bikiwa
a sena maseka, motlhang a fitlhang
bogadi, goba o tšea le baka le letelele
empa monna wa gagwe o swanetsä go
morekela, a swala a le bogadi, empa
ke go tshalefetsä ka baka la gore a
ka sena a ntšha selo sa go morweša
maseka.

Ditkgarebe tše diqwe, ge monna wa
gagwe a ka maseka, a se šu a
morweša maseka, bjale a re, go fitlhang
bogadi monna a morekela maseka a
mofa. Mosadi a motšä gore ke swa-
la kang, monna a fose a swale,
o tla motšä gore, go haone ge o ka
fa moredi wa gago.

830

830

K34/82

109

Mosadi o bolēla ka gare go kaone
ge o ka fa moredi wa gago a rwala
o nyaka gore monna wa gagwe a ntšhe
sa go morweša. Ge a ka seke a ntšha
ke moka wa ~~lekeletšā~~ golimū, a fo
sepela a sena maseka.

Monna o tšaba a tšaja ke ditlhong
ge mosadi wa gagwe a fo sepela leoto
la gagwe ele mphōlla, a nyakēla selo
sa gore a rwale maseka. Ba sweši
ba le thuri, o rweša ke mathari a
yabo, ge ele kgarebe o rweša ke di-
kgarebe.

Ba... di ba go rwala maseka bogadi, Kudu
ke ba we ba tšhabago le mosoyana, gaba
batwadi ba tšhadisa ngwana wa bona
gore a tšee ke yo mongwe monna, gona
mowe ga gona se baka, o swanetsē go
motsēa, tšā maseka ba tšā dibōna pele.

M moka pele o baka a e swere. Ke
seema, ka gobane o ka seke wa baka
pele o se e swere, e tšā go tlogela
ya botaya ke yo mongwe.

Go jēla pele, ke gore ke batwadi ba

830

K34/82

110

mothepa, moredi wa bona a Kwana le
mosogana, bjale ba a mogêla dikgomo tša
bona. Ka morago ba nyaka gore moredi wa
bona a tlhale, ba jê dikgomo tša yo mo-
ngwe.

Mosetsana ge a tšata mosogana yola wa
pele, o napa a batsa monna wa gagwe
gore wa bona, moleta ngwedi o leta le-
sofi, ke bona batswadi bakha bana le mo-
kgwa, ba nyaka gore ke tlhale, ka goriale
mowe wena ge o nthata bolêla, re fapa
ne natsô disutla.

Ke moka ba tšhaba, ka lona le bakha
le we, ga a huetsama sebakha sa gore
a tšesê mosadi wa gagwe masetka
o mošesha a le naê bogadi. Ya šii
le ge a bolêla le monna wa gagwe ka
gobane a kwane le mowe batswadi ba
bolêlago gore a yo a pea gona.

Taba ena ya go boetsa masetka le ditô
tšê bjale ka dikobo, ke taba e yo e di-
šegago. Ka gobane e šu a tšwale le dikho-
bo tšê a se šugû a diapara, batswadi
ba swanetsê go di boetsa ga mong wa

830

K34/82

///

gamōgō le dilō tšē ba ilego ba ditliša.

Mabjale Mabakane.

O ile a loša mosetsana yo a sētšego a lošitswe, ba bile ba monyetšē, bjale batswadi ba mosetsana ba bona ge Mabjale ana le ditšgomo tšē ditšī; ba dira bo kwelepa bja gore a tšē moredi wa bona.

Batswadi ba mosetsana ke Makatsi Mohofe leina la moredi wa gagwe ke Masetiela, o be a tšea ke ba ga Mogotho. E be ba morwe sibe musaka.

M moka pela o baka a e swere, monna yo we wa ga Mabakane a ka a nyaka gore, a se, a sa kwana le mosetsana a motšhabiša. O ile a nyala mosetsana a le gagabo, a yopotšē gore o tla fo motšea ka molao.

Momme wa mosetsana yola wa pele a tla bogweng, a pere dikobo, a bile a swelē dišta, a tlēmi ke le thui. Ba moamogela, ba moalla

830

K34/82 / 1/2

magogo.

Ke molaô wa gore ba moalle magogo, ka baka la gore e šu ba motihabêle mongôši wa gore a e kgopolêlê. Le yêna o ile fêla go bontšha gore bobare bare, ba rereša, ka gabane ge ba rereša ba tla bôna ka mothepa o tla tšhaba.

Mothepa a wa ka, wa tšhaba, o ile a tšhubêla monna wa gagwe. Batswadi ba sa holafetšê yola wa morago, ka baka la gore ebe ba gapeletšâ mosekana a tšhaba le monna wa gagwe wa pele.

Ditšomo tša Mabjale e be ba se šu ba digapa, e be ba sa tšere mphaka, thupa, selepe, le melomo ya batswadi. Bjale batswadi ba mothepa ba gomisa ditšô tša mongonyana wa ka sephiring, go sena le motho ka o tee yo we a tšebago.

Bohwiri-hwiri bo ja mong wa bjôna. Batswadi ba mothepa a baka ba hwetsana selo, ga mongonyana

830

K34/82

113

yo moswa.

Batwadi a baka ba ba le matla a gore ba yo tšea moredi wa bona ka baka la gore, ba šetšē ba lle ditšigo-mo tšā gagwe.

Ditaba tšā mohuta o we wa Kgapeletšō, e be di lukile kgale, ka baka la gore ngwana o be a okwase we batwadi ba se bolélago. Matsāšī z bo lehono, ditaba tšā Kgapeletšō a di sadirēga, ka baka la molaō wa sekgowa.

Masetiēla o ile a tloga le monna wa gagwe, kantle le tumēlanō ya batwadi le gona a sena matgatile. Batwadi a ba sana matla le go ba ka leka ka mokgwa o bakatšago, yēna moredi wa bona o tla bolebola le batwadi ba gagwe, kantle le mosadi wa monna wa gagwe. Ba swanetsē go mokwa ka gobone o šetšē a dutšī le monna wa gagwe. Tšā banna le basadi wa ditšeba.

830

K34/82

114

Dikgomo tša Mabakane, batswadi ba mothepa e be ba sešu ba digapa, tšé we e be ba šetsé ba tšere ke ditō tša go felegetšā dikgomo. Ba napa ba digomiša.

E be ele thato ya batswadi, mosekana a nyaka monna wa gagwe wa pele. Ka mokgwa o we batswadi ba ile ba šitwa go gapa dikgomo. Ke yēna Mabjale o ile a leka ka matla gore wa motšhabiša mothepa a gana, ka gobane malaš wa mothepa wa go thadiša, ge o tšere ke wa gago, o bōne ge a dumela go tšhaba nago.

Dikgomo tša go nyala mothepa, malaš ke gore dikgomo tša moredi yo mongwe le yo mongwe a tšā swanela go lewa ka malomo, bapswane tšé go tšea basadi ka tšōna, yo mongwe le yo mongwe a be le mamuwi wa gagwe. Ye papago mothepa a ka dija ka malomo, ke moka mothepa e guthane gile, ka baka la gore ba ka seke ba

830

K34/82

115

ba le matgolo wa bōna.

Mothepa wa go tshoka matgolo, ge a ka tshala monna wa gagwe, a tšea ke monna yo mongwe, monna yo we o swane-tše go ntšha dikgomo a fe motlhudiwa. Ye a ka fo boela que ga batswadi a fo dula, mowe batswadi ba mosetsana ba hwetsana boima.

Ga gona mowe ba ka hwetsanago dikgomo. Kganthe ge aile a tšea mumuwi, motlhudiwa ge a bōna gore a ba na dikgomo a ka nna a tšea mumuwi wa dikgomo tša gagwe, a e sale matgolo wa gagwe, ka gobane mosadi yola a tšwago dikgomo o tshadile.

Taba ya mohuta o ile ya dirēya moteng wa ga Lokweng, gona le mothepa bare, ke maleselane motedi wa sekgafu, a nyala ke mosadi morwa wa gagwe e sale nywana.

Mosadi yo we wa gonyala Maleselane, gore a tle a be a moapeela ke Madibi. O ile a ba a moka, bjale ka ge monna wa gagwe, e sale yo manyana

830

K34/82 116

matlwale wa gagwe, a ka a mothibela gore a be a šotlha.

Sekyalo o be ana le morwa wa gagwe e sale yo manyana. Mokgalabje yowe wa ga hokweng a ja dikgomo tša morediê, ka le gano, a botela gore ke ja ke sa phela, ke dikgomo tša moreto waka le bona ba na baka ba tla šoma tša bona dikgomo ba tšeu ka tšona.

hokweng o be a foba le ngwana yo we wa mosetsana fela, ba batlhankana ba le ba babedi. Kgaitšedi ya Maleselane yo mogolo ke Mphele, a tšea mosadi wa gagwe ka dikgomo tša le beretô, a ba a meka.

Ka morago Maleselane, a dira mekgwaare, mosadi yo mongwe a a peelwe, ba mokwela a pea tša gagwe dipitsa. Ka morago a tihala mokgetholo, a tšhaba le lesogana la ga šuai, a tšhubela nê mekgweng. Papago mothepe o hwile go šetše ba swae.

Mphele o tšere mosadi wa gagwe ka dikgomo tša gagwe tša le beretô. Ye Kgaitšedi

830

K34/82

117

ya gagwe a tshadile, ke moka ba ga Mongale ba nyaka ditš tša bona. Mphela a kwatamisa letolo, ba ga Mongale a baka ba dumela letolo la moredi wa Mphela, bjale bare yena a ba fedikgomo tša bona.

Monna o ile a tselela ka baka la gore dikomo a gwa ja yena. Ditaba tša ba tša Kgorong, bjale Kgora ya botsa monna yo we wa ga Lokweng gore a lefe. O ile a tsama a kwatamisa moredi wa gagwe, go fitlhelela a bona dikgomo a yo lefa molato wa ga Mongale. Mphela o setse a lefa molato wa papagwe.

Gela go ja dikgomo tša go tšea Maleselane ebe di ile tša tšea mosadi, e be ba swanetše go tšea mosadi yowe a boyago ka dikgomo tša gagwe. Ge ba sa monyatshe gona, ba ya ba gapa dikgomo tša go motšea mosadi a goma a boela ga gabo, ke moka ba šale ba twana.

Ge mothepa o ka hwa, a se šu a bi kiwe, e-mpa ba monyetše le maseka a bile a motatetshe. Ba-tswadi ba mothepa ba dira bjalewa bja go bea ba kgonyana

830

K34/82 118

gore, modimo o se a mogile mosadi wa lena.
 Ka polêlo ya kgale ke gore phiri e tšere
 mosadi wa lena. Ba kgonyana ba a mogê-
 la mantšhi a matšgolo wa bona ka seto,
 Kgomo goba pudi.

Lehu ya le tšhatwe, le ge batswadi' ba mo-
 thepa ba sena nywana wa mosetsana ga
 gona tuba, temy ya lokwa ga go fele. Ge
 gona le nywana wa matšhantšana ba
 šupa ba kgonyana gore mosadi wa lena
 ke yo. Ke gore o tla gola a tšea mosadi
 a tla a ba bêtêgêla mosadi.

Ge batswadi' ba mothepa ba foba le
 nywana yo we wa mosetsana fêla, a
 hwa, ge dikgomo tša go monyala disale
 gona, ba swanetšê go tšea mosadi ka
 tšona gore a tle a ba bêtêgêle mosadi
 le maseka go swanetšê gore gorwale yêna.
 Ka goriale mowe go šupa gore ke yêna
 matšgolo wa bona.

Ge batswadi' ba moku wa kgurebe, ba
 ile ba ja dikgomo ka moka ya ba nywana
 yo we nka o tee, ga gona mowe ba ka
 ya go ba hwetsana mosadi, gore ba fe mo

830

K34/82

119

Kgonyana wa bona. Mowe ba swanetšē
go nyakēla dilō tšā mongonyana ba mofe.

Tema ya 8. Ka mogelo ya monyalo.

Mabotšō a mogēla ke mothepa, ge
ele ya go tibišā batwadi e a mogēla
ke batwadi ba mothepa, bōna ka noši
ba a rogana, bjale ka ge sa go tibi-
šā batwadi ba mothepa ele nku go-
ba ponto. Yo mangwē o feta le lesa-
me.

Ya go tibišā batwadi ba mothepa e
sepela ka sebaka, sa bo mosogana,
ga bo mothepa le gona gona le sebaka.
Sebaka sa bo mosogana se se go fitlha
ba sealla le gogo ka nyuwakong, ke moka
sa ron a motho gore, a mitšētšē se-
baka sa bo mothepa.

Ka gobane tšhelete e we ya ponto ke
ya mathōmō a go tibišā batwadi ba mo-
thepa, a ba moalle magogō, yēna seba-
ka sa bo mosogana, o nyakēla motho yowe
a swanetšēgo go tibišā batwadi, a utā-
mile ka tšhekō,

830

K34/82

120

Ka morago ga ka mogêlô ya mabotô ke gona, bjale ba ka rego ge ba morumile, ba kgona ba metsentšha ka nyuwakong, ka gobane batswadi ba motseba.

Dilô ka moka tšû go tšûa bogudi diya bogweny, diiša ke sebaka, tšû a mogêla ke sebaka sa bo mothepa, yaba sôna se fago mmago mothepa, mmago mothepa a bega matwala a gwe, matwala a gwe a bega morwa wa gagwe. Ke gore ke pupugwe mothepa. Yaba yêna a mogêlago, ge a nyaka gore a diboloke wa diboloka, ge a rata gore dibolokwe ke mosadi wa gagwe, e tla se, ka morago ga mo batlugile goba ba sale gona a botšû mosadi wa gagwe, gore tšû a bolokê thoto ya batho ba. Ke moka mmago mothepa a e boloka.

Ke molaô wa gore dilô tšû go nyala moredi wa motho, diboloke ke mmago mothepa ka gobane tšû bolokwa ke monna, mosadi ye a bôna se sengwe se se gona otlare monna wa gagwe, a tšû a dilô tšû gonyala moredi wa gagwe a dija le batlabo.

830

K34/82

121

Se sengwe le se sengwe, ge yo mongwe wa bona a nyaka go se šumisa, ba swanetše go botsana.

Ge papago mothepe a hwile, moa mogedi wa ditsho tša gonyala, ke mmago mothepe, a dibega moatho wa monna wa gagwe, goba magalo wa monna wa gagwe. Bona e foba matlhō a tšē, ke maswanetsā tshō. Ga ba tšē selo mowe dilong tšewe.

Modišo wa tšōna e mpa ge mosadi a nyaka go dišumisa, o swanetše goba tšibisa, gore le bona ba dibone dilō tša batho ba we, go eletešā gore, ka moswana ba seke ba tšara ke ditaba. Ka gobane ge ba tšara ba dibona, ka moswana ge ditaba dieme ka mokgwa o mongwe, ba šitwa go boledišana le matlhōlogadi, a gona a lebala gore bo šuedi go dišile yēna, a se ba ntšhushula.

Mantwana, a loša mosadi ga belane mosadi wa Matlhako, mosadi yo ke matlhōlogadi, monna wa gagwe e be ele Mokōkōtlō, magalo wa gagwe, ke Mafowane

830

K34/82

122

mogolo wa maforwane ke Putšane.

Putšane o ile a hwa pele ga Mokokotlō, a šia mosadi wa gagwe base, ke Mumogasane, a šala a dula le Maforwane, e le gore Putšane o šile morwa wa gagwe yo we elego šalatsāla.

Mokokotlō o ile ge a tšea mosadi yo Matlhako, a tšhaellwa, bjale mogolo Putšane a tšea dikgomo tšā go nyala kguitšedi ya šalatsāla yo we leina la gagwe elego šana, a lekella morutho wa gagwe ka tšona. O ile a molekella ku kgomo tšē nne, yaba gōna a tšea mosadi.

Ka morago ga mowe, Mokokotlō le yēna a hwa, a šia dikgarebe tšē tharō. go še tšē Maforwane yo a phelago. Maforwane a ka seke a kgonā go šegēla mosadi wa Mokokotlō, ka gobane ke mosadi wa morutho wa gagwe, le yēna mosadi ge a mōna o re matswale.

šalatsāla ge a go dile, a nyaka go šegēla mosadi, mosadi a gana, o re ke ngwana waka. ge go le ka mokgwa o we, morago šalatsāla le yēna morwae, base a wa

830

K34/82

123

go lukile, lapu a liji le ngwe, o swanetsê go-
re fa dikgomo tše we monna wa gago a go di-
kolota ge a go nyala. Mosadi are, nna a
ke ditšebe gore, monna waka ge a nyala
la o ile a kolota dikgomo.

Matlhako, ka kyanô e we ya gagwe a di-
ja gore tsalatsala a isê ditaba kgorong.
Ba kyôro ba ile ba a mogêla ditaba, ba
ba botsâ letšahi le we ba swanetsêgo go bo-
ya ka lona.

Letšahi la fitlha la go ya kgorong, buya
ba kopana. Ka tlhote ya banna e ile ya-
re, ke nnete, mofeng dikgomo tša kyuitšedi ya
gagwe. Ba ile ba ntšha dikgomo ba mofa
ywa phethega seema sa gore boya kgomo
ke bo boya kgomo.

Taba ya mohuta o we a e diege, o be a
se swanêla, gore a gape dikgomo, ka gobane mo-
sadi o be a kwala ge are, ke nna mmago, a
mmago o tšeba yo a go belegilego fêla, a ke
Mokôkôla ke papago.

Tsalatsala o dirile phôšô, gore a nyaka dikgomo
le ge kyôro e ile ya moêmêla, ya gona tšhûšô
ka gore, dilô ka moka tša lapu le we e be ba

830

K34/82

124

bega yēna, lehono lege mosadi a na le dijō a ka seke a motsā. le ge a ile atla o tla fodu la ka kgakala, a ba a phala ke motso wa mo-kgopedi.

Mantlwana a nyala moredi wa Matthako a monyala ka ditgomo le dipontso. Dilō tšē we ka moka tšā a mogōla, ke Maforwane ge ba su nyala, tsalatšala le go mitsā a baka ba mitsā ka motgwā o a go dia ka ōna. Ka morago Maforwane a fa Matthako gore a boloke ka noš; dilō tšā gonyala moredi wa gugwe. Ge a nyaka go e šumišā o botšā yēna Maforwane a kgona a e šumišā.

Dilō ka moka e be diswanetsōe go bolokwa ke tsalatšala, bjale o tšwile ka lapeny ka baka la go gapa ditgomo. Mmago tsalatšala ke Mamogasane. Lehono ba ga Tselane bare bula ke ba ga Mamogasane.

Monna ge a hwile gamōgō le mosadi wa gugwe, bjale gwa šala bo ra ngwane goba rra-moyolo. Ke bōna ba we ba swanetsōego go boloka dilō tšā moredi wa bahu, ke moka ba tšē mosadi wa go tšōšā lapa la bahu. Ke molaō wa ba gologolo.

830

K34/82

125*

Malome ngwanenyana le yēna o na le maatla
a go diboloka. Le yēna ka seke a disinya
o swanetsē gore a tsēe mosadi ka tōna. Dēla
ge a ka dija gōna, o swanetsē go ntšha naku
la tlou a bafe. naku la xlou ke gore mosadi.

Mosadi wa Motiholōgadi, a ile a hwa, yaba
moredi wa gagwe yo mogolo o bitilwe. Motlhank
moratho wa gagwe a nyadiwa ba swanetsē go mi-
tšā a tle a bōne ge ditšō tšā go nyala moratho wa
gagwe. Le gona le yo we wa keloko a ka diba-
lokago, o wa diboloka, ge a se nku gona, gōna
diboloka ke yēna. Le yēna a ka seke a dija
o swanetsē go tsēe mosadi wa ngwanabo ka
tōna.

ENDS. 830.